

Przegląd

Nr 16
PL

lato 2013

Obszarów Wiejskich UE

Magazyn Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Transfer wiedzy
i innowacje w polityce
rozwoju obszarów wiejskich

Sfinansowała

Redaktor naczelny: Rob Peters, kierownik działu Sieć Europejska i Monitorowanie Polityki Rozwoju Obszarów Wiejskich w Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Komisji Europejskiej.

Autorzy i podmioty zaangażowane w powstanie publikacji: Paul Courtney, Stephen Gardner, Derek McGlynn, Edina Ocsko, Eamon O'Hara, Alex Papakonstantinou, Mark Redman, Angelo Strano, Justin Toland, Peter Toth, Sarah Watson.

Prawa autorskie do zdjęć: Sabin Badarau, Boerderij Spa Nutter, Fabrizio Dell'Aquila, Brendan Dunford, Punkt Kontaktowy ENRD, Unia Europejska, Tim Hudson, LGD Koppányvölgye, Monika A.Krol, Ruralia Institute, 123rf – Robert Gerhardt, 123rf – Andrey Khrobostov, 123rf – Tanawat Pontchour, 123rf – Igor Terekhov, 123rf – Kriangkrai Wangjai

Zdjęcia na okładce: główne zdjęcie – Tim Hudson; wstawka – Magnus Kalnins.

Zapraszamy do zaprenumerowania publikacji Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD) pod następującym adresem:

<http://enrd.ec.europa.eu>

Można także zamówić jeden bezpłatny wydrukowany egzemplarz na stronie księgarni UE:

<http://bookshop.europa.eu>

Treść publikacji „Przegląd Obszarów Wiejskich UE” nie zawsze odzwierciedla poglądy instytucji Unii Europejskiej.

„Przegląd Obszarów Wiejskich UE” publikowany jest w sześciu językach urzędowych (angielskim, niemieckim, francuskim, hiszpańskim, włoskim i polskim). Dostępny jest również w wersji elektronicznej na stronie Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Rękopis złożono w maju 2013 r. Oryginalną wersję publikacji stanowi wersja w języku angielskim.

© Unia Europejska, 2013

Powielanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Dodatkowe informacje dotyczące Unii Europejskiej znaleźć można pod adresem: <http://europa.eu>

Printed in Italy

Wydrukowano na papierze z recyklingu, któremu przyznano oznakowanie ekologiczne UE dla papieru graficznego (<http://ec.europa.eu/ecolabel/>).

Tekst niniejszej publikacji służy do celów informacyjnych i nie jest prawnie wiążący.

Spis treści

	Słowo wstępne	1
	Kontekst polityki: innowacje a polityka rozwoju obszarów wiejskich	3
	Rola europejskiego partnerstwa innowacyjnego w innowacjach	7
	Polityka innowacji na rzecz rozwoju obszarów wiejskich: podejście oddolne	13
	Innowacje a EFRROW	21
	Grupa dyskusyjna ENRD ds. transferu wiedzy i innowacji w ramach sieci ENRD	30
	Rola inicjatywy LEADER w innowacjach	33
	Ocena innowacyjności rozwoju obszarów wiejskich	39
	Najważniejsze wnioski	43
	Narzędzia	44

Słowo wstępne

Innowacje są centralnym elementem strategii „Europa 2020”, która ma na celu promowanie inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu. Ich znaczenie uznają również osoby odpowiedzialne za kształtowanie polityki rolnej i w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich, a w ramach bieżącej reformy wspólnej polityki rolnej (WPR) innowacje postrzegane są jako kluczowy czynnik wspomagający zrównoważone rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich. Po 2013 r. drugi filar WPR będzie w większym stopniu skoncentrowany na konkurencyjności, innowacjach, zmianie klimatu i środowisku. Oprócz proponowanego przydziału 89,9 mld euro na rozwój obszarów wiejskich¹ w ramach programu „Horyzont 2020” – programu ramowego w zakresie badań naukowych i innowacji – przeznaczono 4,5 mld euro na badania w dziedzinie bezpieczeństwa żywnościowego, biogospodarki i zrównoważonego rolnictwa.

Jak podkreśla się w niniejszym wydaniu „Przeglądu Obszarów Wiejskich UE”, innowacje w rolnictwie i rozwoju obszarów wiejskich obejmują takie dziedziny, jak: organizacja łańcuchów żywnościowych, zarządzanie ryzykiem, ochrona i wzmacnianie ekosystemów oraz promowanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i rozwój gospodarczy na obszarach wiejskich. Europejscy rolnicy stoją dziś także w obliczu podwójnego wyzwania – nie tylko konieczności zwiększenia produkcji, lecz również potrzeby osiągnięcia tego w sposób zrównoważony. Do najważniejszych wyzwań i szans związanych ze zrównoważoną produkcją i rozwojem obszarów wiejskich należą ochrona różnorodności biologicznej, zapewnienie rentowności, wykorzystanie biomasy, produkcja bioenergii, przeciwdziałanie zmianie klimatu, zarządzanie zasobami i bezpieczeństwo żywnościowe.

¹ Kwota 89,9 mld euro stanowi zaproponowany przez Komisję Europejską przydział środków na rozwój obszarów wiejskich. Należy zauważyć, że zgodnie z konkluzjami Rady Europejskiej z dnia 8 lutego 2013 r. dotyczącymi wieloletnich ram finansowych (EUCO 37/13) „[o]gólna kwota wsparcia na rozwój obszarów wiejskich wyniesie 84 936 mln euro. Podział na poszczególne lata zostanie ustalony przez Parlament Europejski i Radę”.

Innowację można rozumieć na wiele sposobów. Może ona wiązać się z nowymi i ulepszonymi produktami, procesami lub usługami bądź z dostosowaniem ich do nowego kontekstu geograficznego lub środowiskowego. Nowy pomysł określa się jednak mianem innowacji tylko wtedy, gdy staje się on powszechnie stosowany w danej dziedzinie. Innowacja jest zatem nie tylko procesem o charakterze czysto technologicznym czy po prostu rozpowszechnianiem wyników badań naukowych. Mają na nią wpływ także procesy społeczne.

Innowacje muszą przynosić konkretne rezultaty. Panuje również zgodne przekonanie, że niezbędnym czynnikiem napędzającym udane innowacje są interakcje między rolnikami, badaczami i przedsiębiorcami wiejskimi – interaktywny model innowacji, oparty na dobrowolnym udziale podmiotów w grupowym projekcie, ma w przyszłości być przewodnią zasadą innowacji.

Do barier dla udanych innowacji zaliczają się: brak czasu, pewne procedury administracyjne, słaby związek między środowiskiem naukowym a sektorem rolno-spożywczym oraz między badaniami naukowymi a zastosowaniem praktycznym. Wiejskie podmioty gospodarcze potrzebują zachęty, szkolenia i wsparcia, aby aktywnie włączyć się w innowacje.

Dołożono starań, żeby zapewnić większe wsparcie rolnikom i innym stronom zainteresowanym rozwojem obszarów wiejskich. Niedawno utworzone europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa ma na celu ustanowienie roboczego połączenia między rolnictwem, biogospodarką, nauką i innymi sektorami na szczeblu unijnym, krajowym i regionalnym.

Istnieje już istotna wiedza na temat tworzenia partnerstw i wzmacniania innowacji na obszarach wiejskich. Na przykład obecna polityka rozwoju obszarów wiejskich obejmuje kilka instrumentów służących wspieraniu innowacyjności. Do procesu tego przyczyniają się także prace prowadzone w ramach osi LEADER. Ważne jest, aby zdobyte doświadczenia były wykorzystywane do wzmacniania zdolności innowacyjnych w przyszłości.

Na ogół innowacyjność polega na odejściu od odgórnego wykorzystywania nauki i technologii, aby zwiększyć skuteczność techniczną, i przejściu w kierunku innowacji społecznych, które charakteryzują się dążeniem do osiągnięcia trwałych korzyści poprzez nowe formy współpracy. Ramy i metody oceny muszą być dostosowywane do tych tendencji, co wskazuje na to, że większy nacisk należy położyć raczej na wyniki niż na produkty, przy czym trzeba dążyć do aktywnego zaangażowania zainteresowanych stron, które tworzą, wspierają, napędzają i wykorzystują innowacje.

W niniejszym wydaniu „Przeglądu Obszarów Wiejskich UE” przedstawiono w skrócie dotychczasowe osiągnięcia w dziedzinie innowacji, a także przyszłe wyzwania. Celem tej publikacji jest dostarczenie wiedzy na temat innowacji w rozwoju obszarów wiejskich oraz wspomaganie dalszego włączania wymiany wiedzy i innowacji do przyszłej polityki rozwoju obszarów wiejskich.

© Tim Hudson

Kontekst polityki: innowacje a polityka rozwoju obszarów wiejskich

W kolejnych reformach wspólnej polityki rolnej (WPR) Unia Europejska uznała znaczenie innowacji dla rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich, lecz panuje powszechna zgoda co do tego, że trzeba wzmocnić systemy wiedzy i innowacji w zakresie rolnictwa. Priorytetem innowacji w programach rozwoju obszarów wiejskich (PROW) na lata 2014–2020 będzie dopilnowanie, żeby przełomowe nowe pomysły nie pozostały niezauważone oraz aby wymiana wiedzy była wykorzystywana jako narzędzie przy podejmowaniu kolejnych wyzwań.

W przypadku innowacji trzeba wziąć pod uwagę różnorodność obszarów wiejskich. Lokalne cechy, kategorie potencjalnych beneficjentów i różnicowanie zaangażowanych podmiotów będą miały wpływ na takie przekrojowe cele, jak: innowacje, ochrona środowiska oraz łagodzenie zmiany klimatu i przystosowanie się do niej.

Rolnictwo w Europie czekają również trudne czasy. Rolnicy muszą w jakiś sposób osiągnąć podwójny cel – produkować wysokiej jakości żywność (tj. zapewniać bezpieczeństwo

żywnościowe i zrównoważenie środowiskowe) i to w coraz większych ilościach. Byłoby to i tak trudne w świecie o przewidywalnych okresach wegetacji, lecz dodatkowo zmiana klimatu zakłóca naturalną sezonowość, co powoduje coraz większą niepewność i złożoność warunków.

Przyszłe wyzwanie dobitnie ilustrują przewidywania, że do 2050 r. do wyżywienia świata potrzeba będzie o 60% więcej żywności. Podstawowe zasoby, takie jak: woda, gleba i fosfor, znajdują się pod presją lub zostały zdegradowane, co oznacza,

że prawdopodobnie nie da się powtórzyć takiego wzrostu wydajności, jaki miał miejsce w przeszłości, mimo że przeważająca część (85%) zwiększonego zapotrzebowania na żywność do 2050 r. zostanie zaspokojona raczej dzięki zwiększeniu plonów niż poprzez przekształcenie większej ilości gruntów do celów rolniczych².

W kolejnych reformach WPR uznano znaczenie innowacji, lecz wiedza z zakresu rolnictwa oraz systemy innowacyjne wymagają aktualizacji.

² World Agriculture Towards 2030/2050: The 2012 revision (streszczenie), FAO, http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/esag/docs/AT2050_revision_summary.pdf

Profesor Erik Mathijs, dyrektor Wydziału Bioekonomii na belgijskim Uniwersytecie Katolickim w Leuven, mówi, że „w innowacjach istnieje luka pomiędzy badaniami naukowymi a praktyką, to znaczy wynalazki naukowców nie są w wystarczającym stopniu wykorzystywane, a często naukowcy nie zajmują się kwestiami istotnymi dla rolników. Celem polityki jest połączenie polityki w zakresie badań naukowych i polityki rozwoju obszarów wiejskich, aby uzupełnić tę lukę”.

Ważnym krokiem w tym kierunku było utworzenie europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa, co Komisja zaproponowała w lutym 2012 roku w swoim komunikacie (COM(2012) 79). Partnerstwo to zapewni szerokie wsparcie na rzecz ustanowienia ściślejszych powiązań między unijną polityką rolną i polityką rozwoju obszarów wiejskich a polityką w zakresie badań naukowych i innowacji – w szczególności inicjatywą „Horyzont 2020” (zob. ramka). Celem będzie przyjęcie „podejścia polegającego na ułatwianiu”, jak mówi profesor Mathijs, który jest członkiem rady sterującej tego partnerstwa. Europejskie partnerstwo innowacyjne będzie dążyć do koordynacji istniejących zasobów – środków na rozwój obszarów wiejskich i badania naukowe – oraz poprzez strategiczny plan wykonania „wprowadzi funkcję brokera innowacji, która połączy te dziedziny”.

Podejście oddolne

Chociaż europejskie partnerstwo innowacyjne łączy obszary polityki, jakimi są rolnictwo i badania naukowe, potrzebne są jednak również instrumenty łączące w lepszy sposób badaczy i rolników. W tej kwestii ważną rolę będzie odgrywała polityka rozwoju obszarów wiejskich. Jednym z sześciu priorytetów zaproponowanych w ramach PROW na lata 2014–2020 jest „ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie i leśnictwie oraz na obszarach wiejskich”.

Środek dotyczący współpracy na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w latach 2014–2020 posłuży również „sfinansowaniu utworzenia małych grup rolników, doradców, przedsiębiorstw rolnych i badaczy w celu sprawdzenia nowych rozwiązań w praktyce” – mówi Martin Scheele, kierownik działu Środowisko, Zasoby Genetyczne i Europejskie Partnerstwo na rzecz Innowacji w Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Komisji Europejskiej.

Dodaje on również, że „podstawą dla tych grup operacyjnych będzie plan projektu, który trzeba przesłać organowi ds. rozwoju obszarów wiejskich. Jeśli tematy i projekty będą zgodne z kierunkami europejskiego partnerstwa innowacyjnego, organ ds. rozwoju obszarów wiejskich może pozostawić wybór konkretnych tematów danej grupie operacyjnej

(innowacje oddolne), przy czym zarządzanie odbywać się będzie za pośrednictwem zaproszeń do składania wniosków [dotyczących projektów związanych z innowacjami], lub może zdecydować się na wcześniejsze sprecyzowanie tematów innowacji, skupiając się na określonych kwestiach, które są istotne dla danego regionu”.

Projekty mogłyby dotyczyć innowacji w regionalnym rozwoju gospodarczym obszarów wiejskich, w zwiększaniu wydajności lub w rozwiązywaniu problemów środowiskowych – bądź też połączenia różnych tematów. Na przykład „jeśli spojrzeć na obszary, na których znajdują się trwałe użytki zielone lub torfowiska, często sytuacja gospodarcza nie jest tak dobra” – mówi Scheele. „Istnieje potencjał, aby rozwijać na tych obszarach projekty, w ramach których uwzględniane będą potrzeby środowiska i klimatu, tak aby nie przekształcać użytków zielonych w grunty orne, ale jednocześnie szukać sposobów na zapewnienie rolnikom możliwości gospodarczych”.

W projektach współpracy powinno być możliwe wykorzystanie istniejących mechanizmów rozwoju obszarów wiejskich, takich jak: transfer wiedzy, usługi doradcze oraz pomoc na inwestycje. Mają one „w zasadzie duży potencjał wspierania innowacji”, zauważa Scheele. „Grupy operacyjne utworzone w ramach środka dotyczącego współpracy mogą być

bezpośrednio związane z finansowaniem projektu – grupa mogłaby otrzymać pomoc na inwestycje w odniesieniu do określonego projektu lub korzystać ze środków finansowych dostępnych w ramach instrumentu transferu wiedzy, aby rozpowszechnić uzyskaną wiedzę”.

Ponadto współpraca może mieć kluczowe znaczenie pod kątem przyjęcia przez rolników wyników działań innowacyjnych. Mathijs zwraca uwagę, że jeżeli rolnicy nie będą współpracować, mogą nie mieć zdolności absorpcyjnej pozwalającej na inwestowanie w innowacje. „Drobni producenci rolni potrzebują wspólnych struktur, które by nimi kierowały” – mówi – „a organizacje rolników mogłyby odgrywać zasadniczą rolę. Nawet więksi producenci rolni mogą odnieść korzyść dzięki wspólnemu podejściu, ponieważ »duży producent« [w rolnictwie] jest nadal niewielki w porównaniu z innymi sektorami”.

Szeroko zakrojone podejście

Komisja Europejska nie chce narzucać innowacji w rozwoju obszarów wiejskich. Scheele mówi, że „to państwo członkowskie lub instytucja zarządzająca ma obowiązek zrobić coś w kierunku innowacji, ukierunkować działania oraz określić odpowiednie kryteria wyboru i tematy, które chce uwzględnić”.

Są to oczywiście szeroko zakrojone cele. „Absolutną podstawą” – mówi Scheele – „jest połączenie korzyści gospodarczych, wzrostu wydajności i lepszej efektywności środowiskowej. Wszystko to, co jest finansowane i realizowane, musi być zgodne z tym kierunkiem”.

„Nie można jednak planować innowacji odgórnie. Trzeba pozwolić ludziom na zajmowanie się swoimi konkretnymi problemami w ich określonym kontekście regionalnym, klimatycznym i strukturalnym. Niemniej jednak chcemy mieć pewne pomiary na poziomie zagregowanym.

Dwa wskaźniki postępu to odwrócenie procesów degradacji gleby w Europie oraz odwrócenie spadku wzrostu wydajności w rolnictwie”.

Petri Rinne, prezes Europejskiego Stowarzyszenia LEADER na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ELARD), mówi, że w przypadku rolników europejskich innowacje powinny być skupione „w większym stopniu na jakości upraw i zwiększaniu ich wartości dodanej niż na zwykłej wielkości produkcji”. W dyskusjach na temat innowacji trzeba również uwzględnić sposoby rozwijania biogospodarki na obszarach wiejskich – innymi słowy, szerzej rozumiane zarządzanie odnawialnymi zasobami biologicznymi, takimi jak bioenergia, jako podstawą wzrostu gospodarczego.

„Te nowe, obiecujące i zwiększające wartość dodaną możliwości powinny być przedmiotem dalszych badań naukowych, które w praktyczny sposób mogłyby doprowadzić do takiego rozwoju obszarów wiejskich, który byłby zrównoważony społecznie, gospodarczo i środowiskowo” – mówi Rinne. Dodaje, że z powodu dotychczasowego pewnego zaniedbania innowacji w rozwoju obszarów wiejskich „istnieje obecnie znaczny potencjał, gdy tworzone są odpowiednie systemy/środowisko innowacji”.

Odradza on jednak próby zaangażowania całego środowiska rolniczego jednocześnie – zamiast tego należy zacząć współpracę z „twórczymi pionierami”, a inne osoby pójdą w ich ślady, gdy zobaczą dobre wyniki.

Dobre przykłady

Przeprowadzono wiele prac przygotowawczych w zakresie promowania lepszej wymiany wiedzy na temat rozwoju obszarów wiejskich i innowacji. Stały Komitet ds. Badań Naukowych w Dziedzinie Rolnictwa, który pracuje nad koordynacją działalności badawczej w dziedzinie rolnictwa w europejskiej przestrzeni badawczej i który łączy naukowców z 37 krajów, opublikował w marcu 2013 r. dokument analityczny pt. *Agricultural Knowledge and Innovation Systems in Transition* [Wiedza z zakresu rolnictwa oraz systemy innowacyjne w okresie przejściowym]. Jest to przegląd połączeń między systemami innowacyjnymi a rolnictwem, który zapewnia podstawy teoretyczne na potrzeby przyszłego wspólnego działania.

© Tim Hudson

Ponadto tworzenie lepszych powiązań między innowacjami a rozwojem obszarów wiejskich „już odbywa się na szczeblu państw członkowskich” – mówi profesor Mathijs. Podaje przykład ośrodka wspierania innowacji (*Innovatiesteunpunt*) w belgijskiej Flandrii, który został utworzony przez Związek Rolników Flamandzkich w celu pełnienia funkcji „brokera innowacji”. Jedną z inicjatyw z powodzeniem promowanych przez ten

ośrodek ma pomóc w osiągnięciu w tym regionie celu dotyczącego redukcji o połowę emisji amoniaku z nowych chlewni. Cel ten stanowi wkład w unijne cele w zakresie jakości powietrza, które określono w dyrektywie w sprawie krajowych poziomów emisji (2001/81/WE) (zob. szczegółowe studium przypadku w artykule pt. „Szczególna rola europejskiego partnerstwa innowacyjnego w innowacjach”, s. 7).

Nowy horyzont

Ramy wsparcia rozwoju obszarów wiejskich w Unii Europejskiej na lata 2014–2020 nie są kształtowane w oderwaniu od innych elementów. W UE trwa również proces tworzenia szeregu innych ram politycznych, których podstawą będzie unijny budżet na lata 2014–2020 i które przyczynią się do realizacji nadrzędnego celu UE na rok 2020 – skierowania Europy na drogę inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Przemawiając w dniu 6 grudnia 2012 r. podczas seminarium Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na temat udanego programowania, Jerzy Plewa, dyrektor generalny Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Komisji Europejskiej, powiedział, że wszystkie obszary polityki UE powinny przyczynić się do osiągnięcia celu zaplanowanego na 2020 r. oraz że środki będą lepiej koordynowane, zwłaszcza na etapie programowania.

W tym celu Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, wraz z funduszami strukturalnymi i Funduszem Spójności oraz Europejskim Funduszem Morskim i Rybackim, wspierać będzie realizację 11 celów wyrażonych jako wspólne ramy strategiczne. W celach tych przedstawiono bardziej szczegółowy podział elementów działań, które należy wykonać, aby osiągnąć cel zaplanowany na 2020 r. Cele wspólnych ram strategicznych to: promowanie innowacji, doskonalenie technologii informacyjno-komunikacyjnych, wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw, przejście na gospodarkę niskoemisyjną, przystosowanie się do zmiany klimatu, ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami, transport zorganizowany z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju; zatrudnienie i mobilność pracowników, włączenie społeczne, edukacja oraz usprawnienie funkcjonowania instytucji.

Rozwój obszarów wiejskich jest częścią szerokich ram strategicznych. Trzeba będzie wykazać, że PROW przyczyniają się do realizacji tych priorytetów strategicznych. „Istnieje pełna zgodność między priorytetami rozwoju obszarów wiejskich a tematycznymi celami wspólnych ram strategicznych” – powiedział Jerzy Plewa.

Jak dodał, „ważnym nowym elementem, który należy wziąć pod uwagę [w programowaniu rozwoju obszarów wiejskich] jest »komplementarność« z polityką w dziedzinie badań naukowych i innowacji, określoną w programie „Horyzont 2020”. „Horyzont 2020” jest unijnym programem ramowym w zakresie badań naukowych i innowacji na lata 2014–2020 i zastąpi siódmy program ramowy w zakresie badań i rozwoju technologicznego.

W ramach programu „Horyzont 2020” badania naukowe i innowacje będą wspierane z budżetu tego programu, który wynosi 80 mld euro na lata 2014–2020. Program ten obejmuje szereg tematów i podtematów, które są bardzo istotne dla rozwoju obszarów wiejskich, w szczególności bezpieczeństwo żywnościowe, zrównoważone rolnictwo, badania morskie oraz biogospodarkę, na które przeznaczono kwotę 4,5 mld euro.

Cel tego tematu – według wniosku dotyczącego programu „Horyzont 2020” – będzie polegał na „zabezpieczeniu wystarczających dostaw bezpiecznej i wysokiej jakości żywności oraz innych bioproduktów, poprzez opracowanie wydajnych, zasobooszczędnych systemów produkcji podstawowej i wspieranie powiązanych usług ekosystemowych oraz konkurencyjnych i niskoemisyjnych łańcuchów dostaw”. Oczekuje się, że przepisy dotyczące programu „Horyzont 2020” zostaną przyjęte w 2013 r.

Dalsze informacje: http://ec.europa.eu/research/horizon2020/index_en.cfm

Rola europejskiego partnerstwa innowacyjnego w innowacjach

Europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa już wykazuje korzyści płynące z lepszej współpracy między podmiotami zainteresowanymi polityką rozwoju obszarów wiejskich a sektorem badań naukowych. Dalsze rezultaty powinny doprowadzić do upowszechnienia badań naukowych dotyczących obszarów wiejskich, które będą w większym stopniu ukierunkowane na zapotrzebowanie.

Komisja Europejska utworzyła europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa w lutym 2012 r. w celu ustanowienia roboczego połączenia między rolnictwem, biogospodarką, nauką i innymi istotnymi sektorami na szczeblu unijnym, krajowym i regionalnym. Europejskie partnerstwo innowacyjne jest bezpośrednią odpowiedzią na wyzwanie związane z zaspokojeniem rosnącego globalnego zapotrzebowania na żywność, pasze, włókno, biomasę i biomateriały w kontekście spowolnienia wzrostu wydajności. Jak twierdzi Komisja Europejska w swoim komunikacie w sprawie europejskiego partnerstwa innowacyjnego³, „głównym wyzwaniem dla rolnictwa w przyszłości jest nie tylko produkowanie więcej, ale także w sposób zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju”.

Oprócz zwiększenia skuteczności działań związanych z innowacjami, które to działania wspierane są w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich, europejskie partnerstwo innowacyjne służy jako katalizator badań naukowych i innowacji w podwójnym celu, jakim jest promowanie

wydajności i efektywności, a także zrównoważonego charakteru (w odniesieniu do tego pierwszego głównym założeniem jest odwrócenie, do 2020 r., niedawnego trendu zmniejszania wzrostu wydajności, a w odniesieniu do drugiego utrzymanie funkcjonalności gleb na zadowalającym poziomie do tej samej daty).

Wdrażanie europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz rolnictwa

Europejskie partnerstwo innowacyjne ma na celu promowanie wymiany wiedzy związanej z innowacjami oraz ułatwianie interakcji między badaniami naukowymi a praktykami rolnymi.

Opiera się ono na modelu interaktywnych innowacji. Dwa obszary polityki UE mają kluczowe znaczenie dla wdrożenia tego partnerstwa: wspólna polityka rolna (WPR) po 2013 r., w szczególności polityka rozwoju obszarów wiejskich, oraz unijny program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji („Horyzont 2020”). We wniosku Komisji Europejskiej w sprawie nowej polityki rozwoju obszarów wiejskich przewidziano możliwość współfinansowania innowacyjnych działań tak zwanych grup operacyjnych (złożonych z rolników, leśników, badaczy, doradców, organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw rolnych, organów ds. rozwoju obszarów wiejskich i innych kluczowych

3 http://ec.europa.eu/agriculture/eip/pdf/com2012-79_en.pdf

podmiotów). Zgodnie z wnioskiem dotyczącym rozporządzenia w sprawie rozwoju obszarów wiejskich w latach 2014–2020 tworzenie i funkcjonowanie tych grup można wspierać w ramach środka dotyczącego współpracy (art. 36). Grupy operacyjne będą również kwalifikowały się do wsparcia w ramach innych środków, takich jak: transfer wiedzy i działania informacyjne, inwestycje w środki trwałe, usługi doradcze oraz rozwój gospodarstw rolnych i działalności gospodarczej.

Polityka UE w zakresie badań i innowacji zapewni bazę wiedzy na potrzeby działań innowacyjnych realizowanych w terenie poprzez wspieranie projektów z zakresu badań stosowanych,

inicjatywy transgraniczne takie jak sieci tematyczne, podejście opierające się na zaangażowaniu wielu podmiotów, projekty pilotażowe lub demonstracyjne, brokerów innowacji oraz ośrodki innowacji. Europejskie partnerstwo innowacyjne może pomóc łączyć grupy operacyjne powstałe w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich z konsorcjami badawczymi utworzonymi w ramach programu „Horyzont 2020”, które zajmują się odpowiednimi zagadnieniami. Również grupy zajmujące się eksperymentowaniem z mieszanymi praktykami lub tego rodzaju działania pilotażowe w ramach projektów programu „Horyzont 2020” mogą dostarczyć grupom operacyjnym pomysłów na innowacyjne

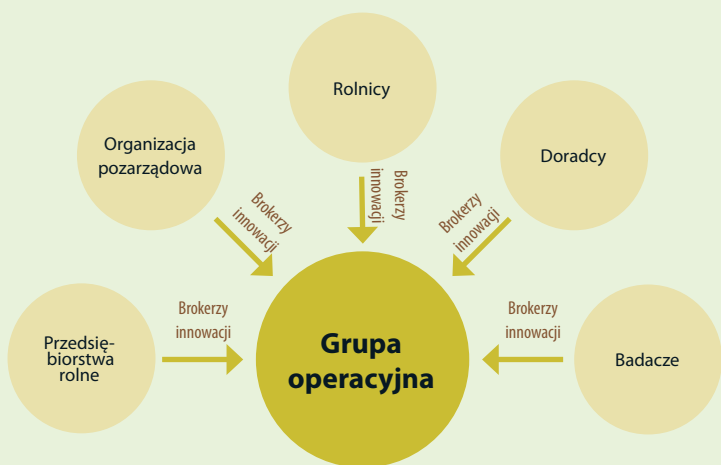
projekty. Aby projekty kwalifikowały się do wsparcia w ramach programu „Horyzont 2020”, muszą brać w nich udział partnerzy z co najmniej trzech państw członkowskich.

To dwutorowe podejście ma na celu zapewnienie europejskiemu partnerstwu innowacyjnemu silnej i spójnej podstawy opartej na uzupełniających się obszarach polityki (działania w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich zazwyczaj prowadzone są na określonym terytorium, podczas gdy inicjatywy badawcze zasadniczo służą współfinansowaniu innowacyjnych działań na szczeblu ponadregionalnym, transgranicznym lub unijnym).

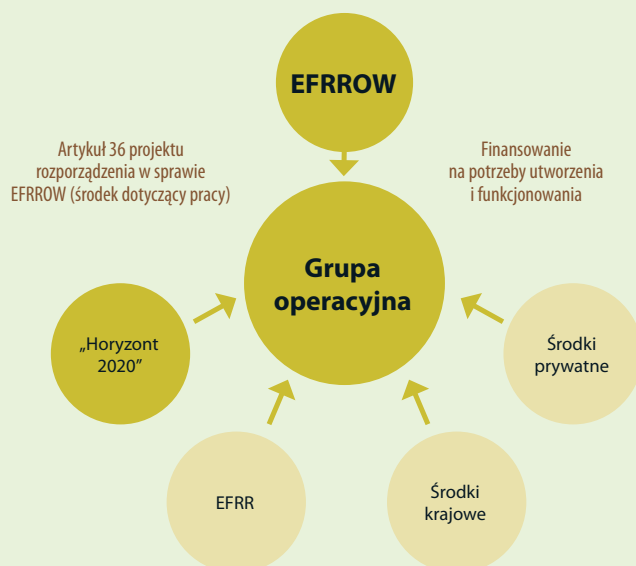
Rola grup operacyjnych

Projekty polegające na badaniu i stosowaniu innowacyjnych praktyk, technologii, procesów i produktów będą realizowane przez grupy operacyjne. Przewiduje się, że grupy te będą tworzone oddolnie przez zainteresowane podmioty, które będą chciały ze sobą współpracować – rolników, naukowców, doradców rolniczych, przedsiębiorstwa i inne podmioty. Co istotne, Komisja Europejska nie narzuca żadnych obowiązków w odniesieniu do składu i funkcjonowania tych grup ani tematów, którymi się zajmują.

Tworzenie

Finansowanie i funkcjonowanie

© Tim Hudson

Sieć europejskiego partnerstwa innowacyjnego

Efekt europejskiego partnerstwa innowacyjnego jako katalizatora we wspieraniu innowacji będzie wzmacniany przez sieć tego partnerstwa, która będzie pełnić rolę pośrednika, wspomagając komunikację między nauką a praktyką oraz wspierając współpracę. Sieć europejskiego partnerstwa innowacyjnego ułatwi efektywny przepływ informacji na poziomach innych niż lokalny i regionalny, a także pomoże podmiotom skutecznie wykorzystywać możliwości dostępne w polityce UE. Będzie pełnić funkcję działu pomocy technicznej i zachęcać do tworzenia grup operacyjnych, wspierając ich działania poprzez nawiązywanie partnerstwa, grupy dyskusyjne, seminaria i warsztaty oraz tworzenie baz danych (zawierających istotne wyniki

badań naukowych i przykłady dobrych praktyk). Poprzez gromadzenie i przekazywanie informacji na temat praktycznych potrzeb pomoże również w kierowaniu planem badań.

Zachęcanie do tworzenia grup operacyjnych będzie jednym z celów nowego, finansowanego przez UE obiektu sieci europejskiego partnerstwa innowacyjnego – punktu świadczenia usług europejskiego partnerstwa innowacyjnego – kiedy punkt ten zostanie utworzony. Zadaniem punktu świadczenia usług będzie promowanie współpracy i poprawianie komunikacji między nauką a dobrymi praktykami, jak również wspieranie pracy grup poprzez seminaria, bazy danych i funkcje działu pomocy technicznej. Inne jego cele obejmują: promowanie współpracy i poprawianie komunikacji między nauką a praktyką

poprzez ułatwianie efektywnego przepływu informacji na poziomach innych niż lokalny i regionalny, analizowanie istotnych wyników badań, wymianę dobrych praktyk, a także informowanie zainteresowanych podmiotów, w tym organów zajmujących się programowaniem, o możliwościach uzyskania finansowania i szansach na innowacyjne działanie.

Punkt świadczenia usług europejskiego partnerstwa innowacyjnego będzie odpowiedzialny za działalność sieci europejskiego partnerstwa innowacyjnego, jednej z dwóch sieci specjalistycznych (tą drugą jest europejska sieć oceny rozwoju obszarów wiejskich), które w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014–2020 funkcjonują obok mającej charakter ogólny Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Rola i znaczenie europejskiego partnerstwa innowacyjnego:

- jest istotne dla wszystkich podmiotów zaangażowanych w cykl życia PROW, w tym organów EFRROW, beneficjentów PROW, ewaluatorów i innych obserwatorów polityki,
- jest niezwykle istotne dla zwiększenia konkurencyjności europejskiego rolnictwa i uwolnienia pełnego potencjału gospodarczego i społecznego naszych obszarów wiejskich,
- ma przyspieszyć transfer wyników innowacyjnych badań naukowych do praktyki,
- ma być realizowane przez grupy operacyjne złożone z zainteresowanych podmiotów, współfinansowane w ramach WPR, powiązane z projektami z zakresu badań stosowanych, inicjatywami transgranicznymi takimi jak sieci tematyczne, podejściem opierającym się na zaangażowaniu wielu

© Tim Hudson

- podmiotów, projektami pilotażowymi lub demonstracyjnymi, brokerami innowacji oraz ośrodkami innowacji finansowanymi poprzez program „Horyzont 2020”,
- jest wspierane przez punkt świadczenia usług europejskiego partnerstwa innowacyjnego – specjalistyczną sieć na rzecz innowacji na poziomie UE, która funkcjonuje wraz z Europejską Siecią na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europejską Siecią Oceny Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz sieciami krajowymi, które stanowią ich uzupełnienie.

Konferencja w sprawie priorytetów europejskiego partnerstwa innowacyjnego i mechanizmów jego realizacji

Aby pomóc europejskiemu partnerstwu innowacyjnemu na rzecz rolnictwa w osiągnięciu jego celów, Komisja Europejska zorganizowała konferencję na temat priorytetów europejskiego partnerstwa innowacyjnego i mechanizmów jego realizacji, która odbyła się w dniu 19 listopada 2012 r. w Brukseli. Celem tej konferencji było wykorzystanie zbiorowej wiedzy zainteresowanych stron i środowisk badawczych w dziedzinie kwestii związanych z innowacjami w rolnictwie i leśnictwie. Wzięło w niej udział ponad 250 osób, w tym przedstawiciele sektorów, które prawdopodobnie będą uczestniczyć w planowanych grupach operacyjnych w ramach europejskiego partnerstwa innowacyjnego, przedstawiciele organów ds. rozwoju obszarów wiejskich, Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, systemu doradztwa rolniczego, Stałego Komitetu ds. Badań Naukowych w Dziedzinie Rolnictwa oraz uczestnicy z ramienia Komisji Europejskiej.

Zgodnie z podejściem promowanym w ramach nowego europejskiego partnerstwa innowacyjnego konferencja w Brukseli miała oddolną interaktywną formułę – odbyły się liczne burze mózgów i zaistniało wiele sposobności, aby zainteresowane strony wyraziły swoje poglądy na temat kierunku, jaki powinny obrać innowacje w rolnictwie, oraz najlepszych sposobów zrealizowania tych innowacji. Uczestników poproszono o omówienie priorytetów europejskiego partnerstwa innowacyjnego w sposób partycypacyjny, co dało wszystkim okazję do podzielenia się pomysłami, które następnie przekazano na sesji plenarnej. Trzy kluczowe pytania, którymi zajmowano się w trakcie tej sesji, brzmiały następująco:

- Jakie obszary należy traktować priorytetowo w europejskim partnerstwie innowacyjnym?
- Co możemy zrobić jako podmioty zajmujące się innowacjami, żeby je przyspieszyć?

- Jakiego wsparcia potrzeba ze strony UE/europejskiego partnerstwa innowacyjnego?

Dzięki temu podejściu opartemu na konsensusie wyróżniono pięć obszarów priorytetowych, które następnie omówiono bardziej szczegółowo w ramach mniejszych warsztatów podczas konferencji, a mianowicie: wydajność, efektywne gospodarowanie zasobami, innowacje społeczne, biogospodarkę i łańcuch dostaw.

Uczestnicy postrzegali wsparcie ze strony UE/europejskiego partnerstwa innowacyjnego jako coś więcej niż tylko dostęp do finansowania – konieczne jest ono również pod względem wyjaśniania możliwości, zasad i powiązań w odniesieniu do polityki rozwoju obszarów wiejskich, programu „Horyzont 2020” oraz innych funduszy i inicjatyw. W trakcie sesji warsztatowej jedna z grup stwierdziła, że priorytetem jest zwiększanie skali innowacji poprzez wspieranie gospodarstw demonstracyjnych i projektów pilotażowych. Podkreślono również wartość bezpośrednich spotkań, wizyt na miejscu w ramach wymian i transgranicznych grup dyskusyjnych.

Rezultaty konferencji wykorzystano na pierwszym posiedzeniu rady sterującej europejskiego partnerstwa innowacyjnego (złożonej z państw członkowskich i zainteresowanych stron), które odbyło się w Brukseli w lutym 2013 r. Zostaną one zastosowane do określenia priorytetowych obszarów i zagadnień na potrzeby pierwszej serii grup dyskusyjnych, które zostaną utworzone w ramach sieci europejskiego partnerstwa innowacyjnego w późniejszym terminie w tym roku. Zarządzanie europejskim partnerstwem innowacyjnym będzie łatwiejsze i oparte na istniejących strukturach, mechanizmach i metodach realizacji.

Liniowe i interaktywne podejście do innowacji

Innowacja liniowa oznacza podejście oparte na nauce i badaniach naukowych, w którym nowe pomysły wynikające z badań są wprowadzane w życie poprzez jednokierunkowy (liniowy) transfer wiedzy. W „systemie”

interaktywnym elementy składowe innowacji mają pochodzić z nauki, lecz także z praktyki i od pośredników. Chociaż oba te rodzaje podejścia są jednakowo ważne, to innowacje tworzone w ramach podejścia interaktywnego na ogół charakteryzują się dostarczaniem rozwiązań bardziej skupionych na danym problemie,

które łatwiej wdrożyć. Podmioty zaangażowane w projekty stają się współwłaścicielami rozwiązania, co sprawia, że są bardziej skłonne wprowadzać innowacje w praktyce. Wartość różnych rodzajów podejścia oraz ich kombinacji pokazano w szeregu studiów przypadku, z których poniższe dwa są szczególnie istotne.

Studium przypadku: projekt Baltic Deal, Polska

Udane podejście można zaobserwować w przypadku projektu Baltic Deal w Polsce, w ramach którego zwielokrotniono wpływ 48 gospodarstw demonstracyjnych, aby dotrzeć do ponad 3100 doradców i ok. 1,6 mln rolników w kraju. Te 48 gospodarstw demonstracyjnych (należących do szerszej regionalnej sieci bałtyckiej obejmującej 118 takich miejsc) służy prezentowaniu najlepszych praktyk rolniczych w takich dziedzinach, jak: strefy buforowe, orka wiosenna, międzyplon, dobra struktura gleby, drenaż i pokrywa roślinna.

Rozpowszechnianie dobrych praktyk przez gospodarstwa demonstracyjne koordynowało Centrum Doradztwa Rolniczego (w Brwinowie, oddział w Radomiu). Efekt zwielokrotniono poprzez

zorganizowanie serii warsztatów dla rolników i doradców w 16 regionach Polski – obejmujących takie zagadnienia, jak: wpływ rolnictwa na zanieczyszczenie wody, doradztwo w zakresie obliczania bilansu składników pokarmowych, wartość racjonalnego nawożenia, a także poprzez 16 regionalnych centrów doradztwa rolniczego, które zastosowały szereg środków, w tym indywidualne wizyty w gospodarstwach, konsultacje w małych grupach, udział w pokazach i konferencjach rolniczych, infolinię telefoniczną, stronę internetową i artykuły w środkach masowego przekazu. Jak dotąd w sesjach szkoleniowych udział wzięło ponad 2000 rolników i 350 doradców (oraz nauczyciele, politycy i przedstawiciele władz lokalnych), a ponad 600 rolników otrzymało indywidualne porady, które umożliwią im opracowanie innowacyjnych praktyk rolniczych.

Studium przypadku: brokerzy innowacji we Flandrii, Belgia

Flamandzki ośrodek wspierania innowacji w rolnictwie („Innovatiesteunpunt”), broker innowacji, udzielił pomocy rolnikowi, który wpadł na nowatorski pomysł redukcji emisji amoniaku z obornika (a tym samym odegrał pozytywną rolę we wdrażaniu dyrektywy w sprawie krajowych poziomów emisji w odniesieniu do amoniaku). Emisje amoniaku można ograniczyć poprzez instalowanie płuczek i filtrów, lecz jest to kosztowne. Flamandzki rolnik, Fons Gios, prawie przypadkowo odkrył prostszą technikę redukcji tych emisji. Stwierdził, że po umieszczeniu świńskiej gnojowicy w płytkim wykopie wraz z bakteriami wykorzystywanymi do ograniczenia populacji much gnojowica zachowała więcej azotu i fosforu, a także wydelała mniej amoniaku. Chcąc wykorzystać tę możliwość, zwrócił się o pomoc do ośrodka wspierania innowacji.

W podsumowaniu projektu przedstawiciele ośrodka stwierdzili: „rozpoczęliśmy nasz proces jako brokera innowacji od prawidłowego sformułowania problemu badawczego wspólnie z rolnikiem. Należało dokonać pomiarów stężenia amoniaku, dlatego poszukaliśmy odpowiednich partnerów badawczych, którzy mogliby dokonać tych pomiarów... Jako że pomiary stężenia amoniaku są bardzo kosztowne, potrzebowaliśmy również wsparcia finansowego”. Zostało ono uzyskane i obecnie technika ta jest testowana.

Ilse Geyskens z ośrodka wspierania innowacji twierdzi, że „inni hodowcy trzody chlewnej są bardzo zainteresowani” rezultatami projektu. Związek rolników może promować tę innowację wśród około 17 000 rolników, co przyniesie potencjalnie znaczącą redukcję emisji amoniaku. W swoim oświadczeniu Gios chwalił ośrodek wspierania innowacji. „Bez ich pomocy w znalezieniu odpowiednich partnerów nigdy nie dokonalibyśmy pomiarów stężenia amoniaku. Byłoby to szczególnie godne ubolewania ze względu na konieczność wprowadzenia innowacji w hodowlę trzody chlewnej i drobiu”.

Odkrycie to jest przykładem zarówno innowacji, która dotyczy celów środowiskowych przy jednoczesnym obniżeniu kosztów dla rolników – w tym przypadku z powodu braku potrzeby instalowania płuczek i filtrów amoniaku – jak i działania współpracy oddolnej. Ze względu na skoncentrowanie polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014–2020 na innowacjach daje ona nadzieję na wsparcie wielu innych takich inicjatyw.

© European Union

Wsparcie ENRD na rzecz innowacji

Punkt Kontaktowy ENRD niedawno zaktualizował sekcję **portalu badań naukowych i innowacji** poświęconą transferowi wiedzy i innowacji (KT&I), dodając linki do innych projektów, których celem jest promocja lub wspieranie innowacyjności na obszarach wiejskich, jak również do odpowiednich inicjatyw publicznych i prywatnych, sieci, komisji, portali informacyjnych i artykułów naukowych. Przykładem dostępnych i przydatnych informacji jest niedawno opublikowany dokument zawierający spostrzeżenia Stałego Komitetu ds. Badań Naukowych w dziedzinie Rolnictwa (SCAR), w którym opisano doświadczenia różnych krajów i regionów związane z systemami wiedzy oraz innowacji w dziedzinie rolnictwa (ang. Agricultural Knowledge and Innovation Systems, AKIS).

W dokumencie tym – „AKIS in Transition”⁴ – zwrócono uwagę, że różne części tych systemów, „takie jak kształcenie, upowszechnianie wiedzy i badania naukowe”, stają przed różnymi wyzwaniami

i podlegają wpływowi różnych, potencjalnie sprzecznych motywów. Np. kształcenie może być jedynie w niewielkim stopniu powiązane z badaniami, upowszechnianiem wiedzy i przedsiębiorczością, natomiast badania stosowane często ocenia się po wynikach naukowych, nie zaś pod kątem możliwości ich praktycznego zastosowania.

W dokumencie podkreślono również znaczenie „ustalania programu” przez rolników i sektor spożywczy oraz sformułowano wnioski, że „sieciowanie oraz współpraca między badaniami naukowymi a upowszechnianiem wiedzy (doradztwo rolnicze) lub grupami rolników mają kluczowe znaczenie (dla powodzenia AKIS) i powinny być wspierane”. Podkreślono również konieczność rozróżnienia między badaniami ukierunkowanymi na naukę a badaniami ukierunkowanymi na innowacje.

Co najważniejsze, w artykule tym podkreślono fakt, że powiązanie inicjatywy „Horyzont 2020” z WPR (rola europejskiego partnerstwa innowacyjnego w dziedzinie rolnictwa) „powinno gwarantować współpracę

między badaniami ukierunkowanymi na naukę a badaniami ukierunkowanymi na innowacje”. Choć w artykule uznano, że innowacje „są w pierwszej kolejności zadaniem przedsiębiorstw”, podkreślono w nim także, że „jest to również zadanie rządu”.

W czerwcu 2012 r. Komitet Koordynacyjny ENRD uruchomił grupę dyskusyjną ds. transferu wiedzy i innowacji (KT&I), której celem jest analiza, w jaki sposób programy rozwoju obszarów wiejskich (PROW) wspierają transfer wiedzy i innowacje w ramach bieżącej polityki w praktyce (zob. artykuł na temat grupy dyskusyjnej ENRD ds. KT&I na s. 30). Grupa dyskusyjna przedstawi państwu członkowskim rekomendacje co do sposobów promowania transferu wiedzy i innowacji w następnym okresie programowania. Zbada ona również, jak europejskie partnerstwo innowacyjne w dziedzinie rolnictwa może skutecznie promować transfer wiedzy i innowacji poprzez programy rozwoju obszarów wiejskich oraz jaka mogłaby być rola krajowych sieci obszarów wiejskich oraz usług doradczych np. w ułatwianiu powstawania grup operacyjnych EPI.

Polityka innowacji na rzecz rozwoju obszarów wiejskich: podejście oddolne

Wyzwania związane z innowacjami stały się bardziej złożone, a rozwiązania muszą być opracowywane wspólnie przez odpowiednie zainteresowane strony. W tym procesie „współtworzenia” wiedzy trzeba zrozumieć zróżnicowane motywy poszczególnych podmiotów oraz istniejące między nimi bariery instytucjonalne, a następnie im zaradzić. Aby lepiej zrozumieć różnice w postrzeganiu tego nowego paradygmatu innowacji, przedstawiciele środowiska badawczego, decydenci polityczni, rolnicy oraz społeczności obszarów wiejskich muszą dzielić się swoimi opiniami odnośnie do tego, co określa innowacje w tym nowym kontekście, procesy i bariery z nimi związane oraz rolę ich własnych organizacji oraz sieci EPI.

Środowisko badawcze

Krijn Poppe (współprzewodniczący CWG AKIS⁵, LEI Wageningen University)

Krijn Poppe podkreśla, że innowacje są nie tylko procesem technologicznym, ale także społecznym, i jako takie mają aspekt wstrząsowy, tj. zmieniają obecną sytuację różnych zainteresowanych stron. W dynamicznym kontekście złożonych wyzwań środowiskowych, społecznych i gospodarczych żaden podmiot nie wie, jakie rozwiązanie będzie najlepsze za 5–10 lat. W rezultacie kluczowe znaczenie ma zaangażowanie wszystkich odpowiednich podmiotów w proces innowacji.

W takim procesie wyzwanie nie jest natury technicznej, ale dotyczy raczej tego, czy innowacja wpasuje

© Tim Hudson

się w gospodarkę i społeczeństwo. Ze względów historycznych brak zaufania wśród drobnych producentów rolnych w stosunku do współpracy i dzielenia się wiedzą może stanowić szczególne wyzwanie dla procesu innowacji. Może powstrzymać procesy społeczne potrzebne do współpracy. Sytuacje, w których są wygrani i przegrani, powodowane są przez lęk, że udostępnianie informacji rynkowych może spowodować utratę rynku dla podmiotu, który te

informacje udostępni. Aby scenariusze te można było zmienić tak, by byli sami wygrani, podmioty muszą mieć możliwość wprowadzania innowacji w ramach wspólnego procesu uczenia się. Według Poppego sieć EPI powinna „bardziej koncentrować się na ludziach i procesach, a mniej na dokumentach”, tak by łatwiejsze było przejście „od trybu walki do trybu współpracy”.

⁵ Collaborative Working Group on Agricultural Knowledge and Innovation Systems of the SCAR Committee (grupa robocza ds. systemów wiedzy i innowacji w dziedzinie rolnictwa Komitetu SCAR).

Heidrun Moschitz (koordynatorka projektu SOLINSA⁶, FIBL)

Heidrun Moschitz definiuje innowację jako proces oraz kontekst, w którym ten proces zachodzi. Pod pewnymi względami innowacje mogą przede wszystkim polegać na dzieleniu się wiedzą, gdyż „nowa wiedza w jednej sferze może być konwencjonalna w drugiej”. Opisuje ona również przejście od paradygmatu ukierunkowanego na produkt – dla którego opracowano innowacje o charakterze odgórnym – do interaktywnego modelu innowacji, który jest lepiej dostosowany do obecnych złożonych wyzwań związanych ze zrównoważonym rozwojem i zmianą klimatu. W tym nowym kontekście wymiana wiedzy rzeczywiście

staje się dzieleniem się wiedzą, gdyż innowacje się „...współtworzy i jest to proces wymiany między różnymi źródłami wiedzy”.

Szczególnym wyzwaniem w takim procesie może być uczenie rolników, jak być aktywnymi partnerami, ponieważ w ramach innowacji odgórnym rolnicy zbyt często byli jedynie „przyjmującymi wiedzę”, którzy musieli „poczekać, aż ona do nich przyjdzie”. Potrzeba szeregu zmian: rolnicy muszą się nauczyć być aktywnymi partnerami, badacze również muszą się nauczyć roli osób wspomagających, doradcy muszą nauczyć się działać jako brokerzy innowacji, a zakres

innowacji powinien obejmować cele zarówno gospodarcze, jak i związane z ochroną środowiska. Aby wesprzeć te zmiany, w ramach projektu SOLINSA opracowuje się zalecenia dotyczące polityki w celu udoskonalenia AKIS⁷, promowania ewaluacji propozycji projektów związanych z dzieleniem się wiedzą, oraz przygotowuje się kurs szkoleniowy dla brokerów innowacji.

„Badacze często widzą siebie jako jedynych twórców wiedzy, ale musimy zmienić naszą perspektywę i myśleć o sobie jako o współtwórcach wiedzy”.

Heidrun Moschitz

Janet Dwyer (profesor polityki obszarów wiejskich na Uniwersytecie Gloucestershire, projekt CAPRI-RD⁸)

Według profesor Dwyer nowe wyzwania związane z klimatem i zrównoważonym rozwojem sprawiają, że interpretacja innowacji jako procesu czysto technologicznego staje się przestarzała. Jej zdaniem „musimy iść dalej i szybciej, więc innowacji nie można ograniczyć do technologii, ale należy ją również poszerzyć tak, by obejmowała domenę kształtowania polityki, wdrażania, systemów uczenia się, procesów oraz wymiany informacji”.

Profesor Dwyer „umieszcza” innowacje w trzech domenach: po pierwsze – rolników, zwłaszcza młodego pokolenia czy podmiotów rozpoczynających działalność, funkcjonujących jako przedsiębiorstwa wiejskie, po drugie – sieci z udziałem zainteresowanych stron, które są gotowe podjąć ryzyko, i po trzecie są to decydenci polityczni i administracje, którzy muszą wprowadzać innowacje, by sprawowanie rządów nabierało charakteru rzeczywiście wspomagającego.

Innowacje wymagają wsparcia, bo wiążą się z nimi nieodłącznie zagrożenia. Dobrym przykładem jest wsparcie udzielane przez National Trust (Wielka Brytania), który oferuje korzystne opłaty za dzierżawę gruntów, jeśli dzierżawicy je rolnik

© Tim Hudson

podejmie się gospodarowania nimi w sposób zrównoważony. System ten zapewnia „przestrzeń finansową, która pozwala rolnikowi eksperymentować, wprowadzać innowacje”.

Oprócz ryzyka kolejnymi barierami dla zmian mogą być „brak poczucia konieczności ich wprowadzania” oraz brak czasu. Z doświadczenia prof. Dwyer wynika, że w sektorze mleczarskim rolnicy zazwyczaj nie mają czasu na refleksję na temat swojej działalności. Wymienia również inne bariery, o charakterze instytucjonalnym, zwłaszcza w ramach administracji rządowej państw członkowskich (w szczególności nowych), gdzie może występować niechęć do wprowadzania innowacji „ze względu na obawę przed audytami i kontrolami oraz niechęć związana z niewystarczającymi zasobami ludzkimi”.

Aby można było uporać się z tymi barierami, konieczne jest ułatwienie procesu innowacji, a sieć EPI może w tym odegrać ważną rolę przez „stworzenie systemu, za pomocą którego można znaleźć partnerów o podobnych zainteresowaniach zarówno w zakresie badań naukowych, jak i praktyki, łączącego ich, oferującego warsztaty na konkretne tematy oraz tworzącego magazyn przykładów dobrych praktyk”.

Mówiąc o potencjalnej roli jej własnej instytucji profesor Dwyer odniosła się do takich obszarów, jak identyfikacja możliwości wprowadzania innowacji, łączenie aktywnych partnerów, monitorowanie funkcjonowania EPI oraz rola niezależnego powiernika dla decydentów politycznych.

6 Support of Learning and Innovation Networks for Sustainable Agriculture (wsparcie dla sieci uczenia się i innowacji na rzecz zrównoważonego rolnictwa).

7 http://enrd.ec.europa.eu/themes/research-and-innovation-gateway-development/rd-research/information-library/en/information-library_pl.cfm

8 Common Agricultural Policy Regionalised Impact Development Dimension.

Decydenci polityczni

Inge Van Oost (specjalistka ds. polityki, odpowiedzialna za innowacje i badania naukowe, Komisja Europejska, Dyrektora Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich)

Inge Van Oost definiuje innowacje jako „idee pomyślnie wcielone w życie”. Innowacje są procesem napędzanym przez współtworzenie i wspólną własność, w którym różne podmioty uczestniczą dobrowolnie od samego początku, co owocuje ukierunkowanymi rozwiązaniami i nowatorskim podejściem. Dopiero wówczas, gdy nowy, kreatywny pomysł staje się powszechnie i często stosowany w danej dziedzinie, można go nazwać innowacją. Opisując przyszłą rolę innowacji w rolnictwie i rozwoju obszarów wiejskich w Europie, Van Oost podkreśla konieczność „połączenia zrównoważonego rozwoju i wydajności” jako najważniejszych celów każdej inicjatywy w zakresie innowacji w ramach EPI.

W tym kontekście Komisja zaproponowała środki, które przyciągają podmioty do wspólnej pracy w tzw. grupach operacyjnych, które mają być wspierane w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich oraz polityki w zakresie badań. Grupy operacyjne nie są miejscem reprezentacji dla zainteresowanych stron,

„Innowacje powstają tylko wówczas, gdy jakiś pomysł faktycznie zostanie pomyślnie wcielony w życie. Zachęcanie podmiotów do wspólnej pracy będzie współtworzyło nowe podejście i ukierunkowane rozwiązania, które będą szybciej wcielane w życie”.

Inge van Oost

ale dobrowolnego angażowania się podmiotów w konkretne działania. Odpowiednie grupy będą spotykać się z własnej inicjatywy, by pracować nad tematami interesującymi dla wszystkich.

Wyzwaniem dla państw członkowskich UE będzie przełożenie tej polityki na środki w ramach PROW, które będą zachęcać wprowadzających innowacje do wspólnej pracy w licznych grupach operacyjnych EPI. Grupy operacyjne będą proszone o przedstawienie planu działań, zaproponowanie pomysłów oraz przedstawienie, jak mogą je wcielić w życie poprzez przyszłe działania. Aby pokonać „bariery

językowe” między badaczami a rolnikami, bezstronni pośrednicy czy „brokerzy innowacji” mogliby odegrać istotną rolę w identyfikowaniu nowych pomysłów oraz łączeniu i angażowaniu podmiotów w grupy operacyjne. Oczywiście istotnym składnikiem zachęcania podmiotów do współpracy będzie finansowanie. Ale są też inne korzyści: współpraca to uczenie się i wypracowywanie wartości dodanej, a brokerzy innowacji mogą pomagać podmiotom w tym procesie.

© 123rf - Kriangkrai Wangjai

Karel van Bommel (instytucja zarządzająca, Holandia, członek grupy dyskusyjnej ENRD ds. KT&I⁹)

Dla Karela van Bommela innowacje w rolnictwie są procesem, który zasadniczo zaczyna się od dołu – zakorzenionym w potrzebie rolników, by dostosować się do nowego ustawodawstwa lub rozwiązać problem – ale nie zatrzymuje się i nie powinien on zatrzymywać się na tym, ponieważ wynikająca z niego wiedza powinna być szeroko dostępna i użyteczna. Jednak w chwili obecnej innowacje w rolnictwie nie spełniają wszystkich powyższych kryteriów ze względu na liczne bariery i luki w europejskich systemach wiedzy i innowacji w dziedzinie rolnictwa.

© Tim Hudson

Van Bommel wyjaśnia, że „bariery te istnieją między badaniami naukowymi a praktycznym zastosowaniem. Istnieje również ryzyko dla rolników, którzy wypróbują innowacyjne produkty. Dotyczy to zwłaszcza innowacji w odniesieniu do rolnictwa zrównoważonego”. Rolnicy stają wobec niepewności, czy klienci będą skłonni zapłacić wyższą cenę za takie innowacyjne produkty i w efekcie są mniej lub bardziej gotowi inwestować w takie innowacje.

Inną godną uwagi barierą jest luka między spojrzeniem krótkoterminowym, jakim charakteryzują się podmioty gospodarcze, a perspektywą średnio- lub długoterminową, którą przyjmują badacze i środowisko naukowe.

Istotnym aspektem innowacji w nowym paradygmacie powinna być otwartość. Van Bommel wyjaśnia, że „można ograniczyć dostępność innowacji. Pytanie, czy powinniśmy

wydawać publiczne pieniądze na taki rodzaj innowacji?”

Operacyjne grupy EPI oraz unijne dotacje na innowacje mogą być skutecznym środkiem służącym do przezwyciężenia tych barier. W tym kontekście rolę instytucji zarządzającej jest ogłaszanie naborów wniosków grup operacyjnych oraz wybór najlepszych wniosków i sprawdzanie, czy zaangażowanie podmiotów rolniczych jest wystarczające.

Praktycy

Riccardo Passero (współprzewodniczący grupy dyskusyjnej ENRD ds. KT&I, włoska krajowa sieć obszarów wiejskich)

„EPI jest rewolucją, jeśli chodzi o innowacje”, mówi Riccardo Passero zapytany o definicję nowego paradygmatu innowacji. Podkreśla on, że innowacje powinny być procesem otwartym i przejrzystym, prowadzącym do uchwytnych rezultatów niosących praktyczne korzyści dla rolnictwa i zrównoważonego rozwoju. Patrząc z perspektywy procesu, innowacje powinny być częścią codziennej pracy w gospodarstwie i czymś, co nie kończy się wraz z końcem projektu. Najlepszą gwarancją tej kontynuacji jest „włączanie różnych podmiotów w grupy operacyjne w celu współtworzenia oraz skutecznego stosowania nowych pomysłów”.

W procesie innowacji kluczowa jest skala partnerstwa, ale na proces ten

mogą wpłynąć także inne czynniki. Passero zwraca uwagę na trzy z nich: jednym jest brak bliskich powiązań między sektorem rolniczym a środowiskiem naukowym, drugim jest to, że rolnicy często nie są w stanie stworzyć klastrów na skalę krytyczną i konkurują ze sobą nawzajem, trzecim jest częste funkcjonowanie uniwersytetów jako „zamkniętych systemów” wiedzy.

Aby rozwiązać te kwestie, sieć EPI powinna upowszechniać wyniki badań i ułatwiać kontakty między uniwersytetami, centrami badawczymi i klastrami rolników w okresie tworzenia grup operacyjnych, natomiast Krajowe Sieci Obszarów Wiejskich oraz instytucje zarządzające mogłyby wnieść swój wkład w powodzenie partnerstw innowacyjnych (PI),

opracowując kryteria wyboru gwarantujące właściwy skład oraz otwartość PI na nowych graczy, którzy normalnie by się nie zaangażowali. Otwieranie procesu innowacyjnego i wyniesienie go na scenę międzyregionalną lub międzynarodową to kolejny istotny aspekt, w którego umacnianiu decydenci polityczni mogą pomóc, stymulując rozwój „szlachetnej konkurencji wśród badaczy odpowiadających na zapotrzebowanie rolników oraz wyzwania związane ze zrównoważonym rozwojem; konkurencji innowacyjnych pomysłów, która doprowadziłaby do oddolnego tworzenia się grup operacyjnych zdolnych pobudzać do kreatywnego myślenia”.

Sylvain Lhermitte (Francuska Izba Rolnicza, współprzewodniczący grupy dyskusyjnej ds. transferu wiedzy i innowacji (FG KT&I) Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD))

„Z naszego punktu widzenia działanie wychodzi od społeczeństwa. We francuskich gospodarstwach wprowadza się wiele nowinek, które stają się innowacjami, gdy ich zastosowanie obejmuje zasięgiem całą rolniczą społeczność”, mówi Sylvain Lhermitte. Podkreśla dalej, że aby innowacja mogła naprawdę znaleźć zastosowanie, niezbędny jest kolejny element: chęć obywateli jako podatników czy klientów, by za nią zapłacić. Innowacje mogą wpłynąć na to, jak działają gospodarstwa, zwłaszcza biorąc pod uwagę nowe problemy, które wymagają rozwiązań odpowiednich z punktu widzenia środowiska i ekonomii. Zaletą europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) jest to, że zatwierdza innowację, angażując większą liczbę osób, ułatwiając współpracę między partnerami i zapewniając ciągłą walidację nowatorskich rozwiązań przez naukowców i za pomocą doświadczeń przeprowadzanych w gospodarstwach, wszystko w ramach jednego partnerstwa.

Angażowanie różnych partnerów powoduje jednak także określone problemy związane z pokonywaniem barier, które powstają ze względu na brak zaufania i wzajemnego zrozumienia. Według Sylwaina Lhermitte’a dyskusja na początku procesu, mająca na celu zbudowanie zaufania i wzajemnego zrozumienia, jest niezbędnym i nieuniknionym pierwszym krokiem na drodze do zbudowania partnerstwa, który poprzedza nawet zdefiniowanie samej innowacji. Należy uwzględnić niezbędny czas i odpowiednie zasoby ludzkie konieczne do przeprowadzenia tego procesu.

© Tim Hudson

Aby wykazać znaczenie przeznaczenia odpowiedniej ilości czasu i podkreślić zalety procesu opartego na partnerstwie, Sylvain Lhermitte podaje następujący przykład: „Okolo 30 lat temu, w latach 80., specjalna rasa świń, czarna świnia z Bigorre, prawie zniknęła z Francji. Aby zachować zasoby genetyczne tej szczególnej rasy, zaangażowaliśmy instytut badawczy i rolników w opracowanie programu, pozwoliliśmy jednak, by rolnicy sami się zorganizowali. Wykorzystaliśmy tę inicjatywę do stworzenia nowych procesów w gospodarstwach, nowego łańcucha dostaw oraz wyjątkowych wyrobów na bazie mięsa czarnej świni. W wyniku tego powstał ważny program obejmujący dziesiątki gospodarstw, rynek wart wiele milionów euro oraz tysiące czarnych świń”. Podkreśla jednak, że bez współpracy, skutecznego jej ułatwienia oraz wsparcia ze środków publicznych ta inicjatywa nigdy by się nie powiodła.

W oparciu o doświadczenia wyniesione z powyższej współpracy i innych przypadków izby rolnicze we Francji organizują szkolenie dla doradców, by umożliwić im działanie w charakterze pośredników innowacji, którzy łączą wiedzę techniczną z umiejętnością wspierania procesu zmiany. Sieć współpracy w tej dziedzinie została rozszerzona, by objąć spółdzielnie hiszpańskie, rolników z Danii, Uniwersytet w Wageningen w Holandii i inne zainteresowane podmioty z całego świata. W opinii Sylwaina Lhermitte’a EPI powinno móc wspierać taką współpracę i tworzenie sieci kontaktów przez ułatwianie wymiany wiedzy między państwami członkowskimi UE, z naciskiem na określone tematy badawcze oraz przez organizowanie grup dyskusyjnych i szkolenie ich do identyfikowania potrzeb badawczych, które można sfinansować ze środków programu „Horyzont 2020”.

© Tim Hudson

Dr István Finta (MTA KRTK¹⁰, lokalna grupa działania Mecsek-Völgység-Hegyhát, Węgry)

„Innowację charakteryzuje jednocześnie występowanie w procesie lub produkcji dwóch istotnych elementów: nowatorskiego pomysłu i wiedzy. Zapotrzebowanie na innowację może być jednak inne w dużych gospodarstwach, gdzie może ona polegać bardziej na zastosowaniu zaawansowanej technologii – niż w małych gospodarstwach – gdzie ważne są także procesy i aspekty organizacyjne”, wyjaśnia István Finta. Odnosi się tu do przykładu analizy popytu na innowacyjne rozwiązania wśród lokalnych pszczelarzy i producentów miodu na obszarze lokalnej grupy działania, na którym pracuje. Co ciekawe, okazało się, że miejscowi pszczelarze nie potrzebowali nowego sprzętu ani technologii, ale bardziej skutecznego zorganizowania sprzedaży ich produktu. Jest przekonany co do korzyści partnerstwa innowacyjnego,

które może tworzyć nowe i konkurencyjne kultury organizacyjne. Uważa, że: „Innowacja powinna mieć miejsce w umysłach zainteresowanych osób odbierających wiedzę, ponieważ jeśli brakuje chęci i wiary do jej praktycznego wykorzystania, to nie jest to innowacja”.

Obecnie niewielkie gospodarstwa mają jedynie ograniczony dostęp do innowacji, a jednocześnie istnieje potrzeba z punktu widzenia społeczności i organizacji, by ułatwić dostęp do ośrodków wiedzy. Nie wystarczy, by wiedza znajdowała się na górze, a partnerstwo na dole; musi być pośrednik, który tworzy przestrzeń dla tworzenia się innowacji, bo wiedza nie przepływa po prostu sama z góry na dół.

Niechęć rolników do dzielenia się informacjami i ich brak motywacji

to kolejne bariery dla innowacji i te można jedynie pokonać przyjmując podejście oddolne, oparte na partnerstwie, podobne do podejścia LEADER. Zdaniem Istvána Finty innowacja powinna mieć szerszy zakres, obejmując swoim zasięgiem całą gospodarkę wsi, a nie tylko ograniczać się do produkcji rolnej.

Uważa on, że w celu organizacji grup operacyjnych, na szczeblu europejskim powinny zostać opublikowane wytyczne zapewniające włączanie drobnych rolników do partnerstw. Na szczeblu lokalnym LGD mogłyby także odegrać rolę w inicjowaniu tworzenia partnerstw i dopilnowywać, by małe gospodarstwa były zaangażowane i nie zapomniano ani o czynniku ludzkim, ani o aspektach kulturowych i społecznych innowacji.

© Tim Hudson

Géza Gelencsér (Węgierskie Stowarzyszenie Rozwoju Wsi, lokalna grupa działania Koppányvölgye, Węgry)

Géza Gelencsér określa innowację jako stałe poszukiwanie rozwiązań, które „są zakorzenione w codziennej praktyce”. To proces bez ograniczeń, jeśli chodzi o branżę, rodzaj działalności czy instytucji, proces, który zyskuje wiarygodność przez swoje praktyczne ukierunkowanie. „Mogę podać przykład, który, choć nie pochodzi z Unii Europejskiej, pokazuje, co mam na myśli, mówiąc o praktycznym ukierunkowaniu. W Stanach Zjednoczonych część budżetu badawczego przydzielana jest w oparciu o wyniki forów zorganizowanych dla rolników. Fora te służą poznaniu faktycznych potrzeb rolników. Program jest koordynowany przez izbę rolniczą”.

Zdaniem Gelencséra EPI daje osobom zaangażowanym we wprowadzanie innowacji możliwość jej zbliżenia do działań rozwoju lokalnego. Biorąc pod uwagę cele rozwoju lokalnego realizowane przez LGD Koppányvölgye, innowacja wspomaga rozwój zintegrowanych systemów produkcji i zrównoważonych sposobów użytkowania gruntów. Obecna sytuacja nie jest jednak najlepsza, ponieważ wsparcie dla innowacji, które wynikałoby z codziennej praktyki, jest niewielkie lub nie ma go wcale.

Kolejną barierą dla innowacji jest obecnie monopolizacja wiedzy przez badaczy i środowisko akademickie. „Otwieranie dostępu do potencjału badań naukowych i przybliżanie ich lokalnym grupom” to zadanie zarówno dla praktyków rozwoju lokalnego, jak i dla sieci EPI poza inną istotną funkcją bycia pośrednikami w innowacji. Jednocześnie członkowie lokalnej społeczności mogą ułatwić osiągnięcie sytuacji obopólnych korzyści, który to proces przeważnie wymaga zmiany bazy wiedzy, a także zmiany technologii i relacji między zainteresowanymi podmiotami.

Gelencsér cytuje przykład inicjatywy jego własnej LGD mającej na celu rozwój zintegrowanego i zrównoważonego systemu gospodarowania. Aby powstrzymać groźną erozję gleby na zboczach wzgórz, należy zastosować uprawy wieloletnie, takie jak lucerna, ale brak jest hodowli zwierząt, do celów której mogłaby ona być wykorzystywana. Planuje się zatem prowadzenie innowacyjnych upraw wieloletnich (Sylphium, Galega), które dają większe plony świeżej biomasy.

Biomasę przechowuje się jako kiszonkę do zasilenia wytwórni biogazu lub jest prasowana, aby wyłoczyć białko z liści z przeznaczeniem na paszę.

„Prawdziwym testem zapewniającym wiarygodność badania jest to, czy jest ono ukierunkowane na praktyczne zastosowanie”.

Géza Gelencsér, Węgierskie Stowarzyszenie Rozwoju Wsi, lokalna grupa działania Koppányvölgye, Węgry

Równoległe z opracowywaniem tej technologii członkowie grupy współpracują z kilkoma partnerami, przy opracowywaniu szkolenia dla operatorów urządzeń technicznych służących do wytwarzania energii odnawialnej z biomasy: „Jesteśmy w trakcie opracowywania programu szkolenia i materiałów dotyczących stosowania tej technologii, dzięki wnioskowi złożonemu do programu LEONARDO Transfer Innowacji, przy udziale Berufsvörderungs Institute (BFI, departament zrównoważonej produkcji energii, Austria) oraz ALTIC BV (dział zarządzania składnikami odżywczymi). Pełny program szkolenia zostanie ukończony do grudnia 2014 r.”.

© 123rf - Tanawat Pongthour

Wnioski

Poglądy podmiotów wprowadzających innowacje wykazują wyjątkową zgodność w odniesieniu do szeregu kwestii, które można podsumować w następujący sposób:

- Innowacja oznacza różne rzeczy w różnych kontekstach i nie ma jednej definicji. Innowacja (szczególnie w kontekście rozwoju obszarów wiejskich) postrzegana jest jako coś więcej niż tylko proces

technologiczny lub proste upowszechnienie wyników badania. Innowacja musi przynosić namacalne rezultaty i mieć praktyczne znaczenie.

- Innowacja o interaktywnym charakterze oparta na partnerstwie ma większą szansę zapewnić rozwiązanie złożonych problemów, przed którymi stanie UE w następnym okresie programowania.
- Istnieje potrzeba otwartych, przejrzystych procesów i sieci innowacji

sprzyjających włączeniu społecznemu. Bezstronni pośrednicy innowacji mają ważną rolę łączenia i zakładania sieci grup operacyjnych EPI o ogólnounijnym zasięgu.

- Innowacja obejmuje ryzyko, a na drodze do udanej innowacji stoi szereg przeszkód. To uzasadnia potrzebę finansowania ze środków publicznych i koordynacji na szczeblu UE dla wsparcia procesów innowacji i partnerstw innowacyjnych (zgodnie z założeniami EPI).

Innowacje a EFRROW

Zasady i praktyczna realizacja wspierania innowacji są wbudowane w założenia Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). W niniejszym artykule przedstawiono przegląd środków, które obecnie i w przyszłości będą stanowić główne źródła wsparcia dla innowacji za pośrednictwem EFRROW w obecnym (2007–2013) i następnym okresie programowania (2014–2020), jak również przedstawiono w nim projekty będące ilustracją niektórych procesów innowacyjnych, o których mowa, wyników/efektów, jakie można osiągnąć, oraz istotnych wniosków.

EFRROW opiera się na solidnym fundamencie programowania rozwoju obszarów wiejskich, w którym od wielu już lat uznaje się wagę promowania innowacyjnych produktów i procesów jako kluczowych czynników zrównoważonego wzrostu gospodarczego na obszarach wiejskich.

Rola innowacji w przyszłościowych inwestycjach w gospodarstwach rolnych i przyczynianiu się do tworzenia nowych sposobów realizacji usług w zakresie ochrony środowiska oraz większej liczby lepszych miejsc pracy poprzez zróżnicowanie działalności gospodarczej uległa dalszemu wzmocnieniu wraz z wprowadzeniem bardziej spójnej, strategicznej podstawy dla rozwoju obszarów wiejskich w okresie programowania 2007–2013. Zgodnie ze strategicznymi wytycznymi Unii Europejskiej dla rozwoju obszarów wiejskich¹¹

państwa członkowskie zachęca się do włączenia działań z pełnego zakresu dostępnych środków PROW w celu wspierania innowacji podczas przygotowywania swoich programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW) na lata 2007–2013.

Zgodnie z ustaleniami¹² **grupy dyskusyjnej ENRD ds. transferu wiedzy i innowacji** (zob. s. 30) trzy środki wydają się najbardziej odpowiednie

i szeroko stosowane do promocji innowacji w gospodarstwach rolnych w ramach 88 PROW:

- modernizacja gospodarstw rolnych (środek 121),
- współpraca na rzecz rozwoju nowych produktów, procesów i technologii w sektorze rolnym i żywnościowym oraz w sektorze leśnym (środek 124),
- różnicowanie w kierunku działalności pozarolniczej (środek 311).

¹¹ http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/l60042_pl.htm

¹² Rezultaty pracy grupy dyskusyjnej można znaleźć w portalu badań naukowych i innowacji strony internetowej ENRD:

http://enrd.ec.europa.eu/themes/research-and-innovation-gateway-development/kt-innovation/kt-focus-group/pl/kt-focus-group_pl.cfm

Dalsze wzmocnienie roli innowacji w budowaniu zrównoważonych i odpornych społeczności wiejskich przyniosła w 2008 r. ocena stanu wspólnej polityki rolnej (WPR)¹³, w której innowacje przedstawiono jako wszechstronne, międzysektorowe narzędzie do radzenia sobie z „nowymi wyzwaniami”, przed jakimi stoją wsie w Europie – w szczególności do reagowania na zmianę klimatu, zwiększenia produkcji energii odnawialnej, przyjęcia bardziej zrównoważonych praktyk w gospodarce wodnej, powstrzymania utraty różnorodności biologicznej i restrukturyzacji przemysłu mleczarskiego w UE.

Kolejne kreatywne rozwiązania dla obszarów wiejskich i innowacyjne metody zalecono w europejskim planie naprawy gospodarczej¹⁴, również wprowadzonym w 2008 r. jako środek mający złagodzić skutki globalnego kryzysu gospodarczego. W europejskim planie naprawy gospodarczej wprowadzono m.in. wsparcie ukierunkowane mające na celu poprawę zasięgu łączności szerokopasmowej na obszarach wiejskich, co prawdopodobnie odegrało ważną rolę we wspieraniu i w ułatwianiu różnych form innowacji na obszarach wiejskich, w tym

tworzeniu i wprowadzaniu na rynek nowych produktów i usług.

Jak twierdzi Hans-Olof Stålgren ze szwedzkiej sieci obszarów wiejskich, „powinniśmy pamiętać, że innowacje nie dotyczą tylko »wielkich problemów« i efektów na dużą skalę, nie ograniczają się również do nowych wynalazków czy nowoczesnych technologii. Innowacje mogą przybrać wiele różnych form, w tym wykorzystywanie nowych technik na nowe sposoby w celu doprowadzenia do spotkania zainteresowanych stron, aby uczyły się i wymieniały wiedzę. Na przykład w Szwecji można znaleźć wiele przykładów na innowacyjne działania z zakresu rozwoju obszarów wiejskich, opierające się na transferze wiedzy i prostej adaptacji sposobów postępowania sprawdzonych w jednych miejscach czy regionach do innych miejsc, charakteryzujących się innymi warunkami i innym kontekstem”.

Środki EFRROW mające na celu wspieranie innowacji w latach 2007–2013

W czasach, gdy przedsiębiorstwa wiejskie w sektorach rolnictwa, leśnictwa i produkcji żywności coraz

bardziej odczuwają skutki wzrostu kosztów i silniejszej konkurencji, innowacje i kreatywność rosną w cenę i stają się coraz bardziej poszukiwane. W okresie programowania 2007–2013 środki w ramach osi 1 ułatwiły rozwój wielu dynamicznych i innowacyjnych przedsięwzięć w zakresie inwestycji, informacji, szkolenia i wsparcia doradczego dla nowych produktów i usług, nowych sposobów pracy oraz dostępu do nowych rynków, technologii i procesów.

Największa część finansowania w ramach osi 1 została przeznaczona na środek 121 – państwa członkowskie przydzieliły 17,8 mld euro na wsparcie modernizacji i konkurencyjności gospodarstw rolnych¹⁵ (więcej przeznaczono tylko na płatności rolnośrodowiskowe). Mimo że środek 121 jest zazwyczaj uważany za tradycyjne działanie inwestycyjne, okazał się on również ważnym narzędziem ułatwiającym przyjmowanie nowych, innowacyjnych technologii, procesów i produktów, w tym takich, które są istotne dla „nowych wyzwań” dotyczących obszarów wiejskich, takich jak wykorzystanie energii odnawialnej (zob. studium przypadku z Polski), przedstawionych w ocenie stanu WPR.

© Tim Hudson

13 http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/l67003_pl.htm

14 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0800:FIN:pl:PDF>

15 Aby zapoznać się z najnowszym przeglądem aktualnej sytuacji dotyczącej realizacji środka 121 – „Modernizacja gospodarstw rolnych”, zob.: http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/enrd_assets/pdf/measure-information-sheets/C_Infosheet_121.pdf (ostatni dostęp: 10 marca 2013 r.).

Studium przypadku: wykorzystanie energii słonecznej do suszenia ziół w Polsce

Suszenie plonów jest jedną z najbardziej energochłonnych operacji wykonywanych w gospodarstwach rolnych, nie ma również wielu opłacalnych z komercyjnego punktu widzenia alternatyw dla stosowania ropy, gazu bądź węgla, zwłaszcza w północnej Europie. Suszenie na słońcu jest jedną z możliwych alternatyw, ale zazwyczaj nie bierze się pod uwagę tej możliwości lub zapomina się o niej z uwagi na niepogodę w lecie.

Doktor Edmund Giejbowicz z Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA

i przedstawiciel Polski w grupie dyskusyjnej ENRD ds. transferu wiedzy i innowacji cytuje przykład „rolnika z okolic Lubrańca, który będąc na międzynarodowych targach, wpadł na pomysł budowy kolektora słonecznego w celu zapewnienia sobie uzupełniającego źródła energii do niskotemperaturowego, powolnego suszenia ziół. Technologia ta nie jest nowa, ale nie była jeszcze stosowana w Polsce. Po dyskusjach z ośrodkiem doradczym dla rolników złożył z powodzeniem wnioski o dofinansowanie z PROW w ramach środka 121 i obecnie dysponuje w pełni działającym systemem obejmującym 100 kolektorów słonecznych do suszenia ziół i owoców, pracujących w jego 21-hektarowym gospodarstwie od początku czerwca do połowy października”.

Przed zainstalowaniem kolektorów rolnik ten spalał rocznie około 100 ton pyłu węglowego (używając dwóch pieców o mocy 240 kW)

© Monika Akroi

w celu wysuszenia średnio 350 ton świeżych ziół. Obecnie kupuje on około 40% mniej pyłu węglowego, co przynosi oczywiste korzyści dla rentowności przedsiębiorstwa w perspektywie długoterminowej oraz dla środowiska.

Jak mówi dr Giejbowicz, „dzięki możliwości wykorzystania funduszy unijnych dana technologia była dostępna dla tego rolnika. Podjął on ryzyko i wykazał, że suszenie za pomocą energii słonecznej w naszych warunkach klimatycznych jest możliwe. Rozpowszechnialiśmy jego doświadczenia poprzez sieć obszarów wiejskich, ale niestety nie wzbudziło to jak dotąd zbyt dużego zainteresowania. Sądymy jednak, że należy nadal zachęcać do realizacji przedsięwzięć wspierających wykorzystanie energii odnawialnej w rolnictwie, ponieważ są one opłacalne i korzystne dla środowiska”.

Fascynującym i całkiem nowym narzędziem politycznym, wprowadzonym po raz pierwszy w okresie programowania 2007–2013, jest środek 124 (zob. studia przypadku z Włoch i Finlandii). Opierając się na założeniu, że innowacja jest „koewolucyjnym” procesem uczenia się, z udziałem różnych współpracujących ze sobą podmiotów (w tym badaczy, doradców, rolników, przetwórców i dystrybutorów), które razem przyczyniają się do wytworzenia i wcielenia w życie nowych pomysłów i metod, środek ten ma na celu zachęcanie do takiej współpracy i wspieranie jej w ramach rozwoju nowych produktów, procesów i technologii w sektorze rolnym i leśnym.

Realizację środka 124 zaprogramowano w 14 państwach członkowskich, z całkowitym budżetem w wysokości 586 mln euro przydzielonym na okres 2007–2013. Do końca roku 2011 wykorzystano jedynie 15% (niewiele ponad 87 mln euro) funduszy przydzielonych na realizację tego środka, w celu wsparcia niemal 5800 inicjatyw na rzecz współpracy – spośród których około 90% dotyczyło rozwoju nowych technik¹⁶. Uważa się, że względnie niewielka i wolna absorpcja całkowitych środków przydzielonych na realizację środka 124 wiąże się z tym, że jest to narzędzie nowe – niemniej jednak zaobserwowano pewne istotne obszary znacznej aktywności.

Przykładowo do końca 2010 r. w Finlandii w ramach środka 124 udzielono wsparcia łącznie 4950 inicjatywom na rzecz współpracy, co przekroczyło krajowy cel dla całego okresu programowania i stanowi zdecydowanie największą liczbę inicjatyw ustanowionych w jednym państwie członkowskim – co odzwierciedla także długą historię wsparcia rządowego dla innowacji w sektorze rolnym w Finlandii, a także aktywny udział badaczy w tym procesie, na przykład **Instytutu Ruralia** (zob. ramka), oraz ich współpracy z przedsiębiorstwami wiejskimi. W Danii również do końca 2010 r. przekroczone cele zaplanowane na lata 2007–2013, zaś w Austrii udzielono wsparcia 68% zaplanowanej liczby inicjatyw na rzecz współpracy.

16 Aby zapoznać się z najnowszym przeglądem aktualnej sytuacji dotyczącej realizacji środka 124 – „Współpraca na rzecz rozwoju nowych produktów, procesów i technologii w sektorze rolnym i żywnościowym”, zob.: http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/enrd_assets/pdf/measure-information-sheets/C_Infosheet_124.pdf (ostatni dostęp: 10 marca 2013 r.).

Instytut Ruralia (Uniwersytet Helsiński)

Przez wiele lat naukowcy i decydenci wychodzili z założenia, że większość innowacji technologicznych, ekonomicznych i społecznych zwykle rodzi się na obszarach miejskich, gdzie skupiają się kluczowe siły napędzające innowacje – środowisko badawcze i instytucje szkolnictwa wyższego. Wyjątkiem od tego sposobu myślenia był profesor Sami Petri Kurki. Razem ze swoim zespołem z Instytutu Ruralia (Uniwersytet Helsiński) profesor Kurki od 25 lat aktywnie bada i promuje „innowacje na obszarach wiejskich” oraz „systemy wspierania innowacji na obszarach wiejskich”.

Jak tłumaczy profesor Kurki: „misją naszego instytutu jest poprawa warunków życia ludności na obszarach wiejskich oraz stworzenie na takich obszarach źródeł utrzymywania poprzez badania, rozwój, edukację i szkolenia. Wiele z naszych działań związanych z badaniami i rozwojem koncentruje się na przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, a w szczególności na rozwoju praktycznych modeli wspierania procesów innowacyjnych w MŚP z obszarów wiejskich. W Finlandii już od wczesnych lat 90. realizowany jest kompleksowy program rozwoju obszarów wiejskich, w ramach którego kładzie się nacisk na takie systemy wspierania innowacji”.

Instytut Ruralia zatrudnia około 70 osób i działa w dwóch lokalizacjach, oddalonych od siebie o ponad 300 kilometrów, wśród obszarów wiejskich południowej Finlandii. „Jesteśmy niezależnym, multidyscyplinarnym instytutem badawczo-edukacyjnym” – mówi profesor Kurki. „Nasi pracownicy współpracują z różnymi podmiotami z obszarów wiejskich związanymi z przedsiębiorczością, polityką, kulturą, ze społecznościami i z usługami. Nie sposób utrzymać tego typu powiązań, pracując w Helsinkach”.

Głównymi tematami badań prowadzonych w Instytucie Ruralia są: polityka rozwoju obszarów wiejskich, systemy wspierania innowacji i interakcje między miastami a obszarami wiejskimi. Dwoma szczególnymi wąskimi specjalizacjami w tych ogólnych ramach są łańcuchy żywności organicznej

© Ruralia Institute

i przedsiębiorczość spółdzielcza – obydwa te obszary, jak podkreśla profesor Kurki, „związane są z dobrobytem znacznej grupy społeczeństwa, a także rozwojem gospodarczym na obszarach wiejskich”.

Profesor Kurki wyjaśnia również, że Instytut ma na celu wykorzystywanie swoich działań badawczych do „tworzenia i promowania praktycznych koncepcji, które są odpowiedzią na rzeczywiste wyzwania związane z rozwojem obszarów wiejskich. Nasi badacze współpracują z lokalnymi przedsiębiorstwami w ramach partnerstw w celu stworzenia nowych modeli działania i wspierania innowacji, opartych na połączeniu kompetencji naukowych badaczy oraz wiedzy praktycznej i doświadczenia. Takie projekty rozwojowe łączą w sobie wiedzę opartą na badaniach oraz spełnianie wymogów rozwoju na obszarach wiejskich z realizacją celu w postaci promowania przedsiębiorczości na takich obszarach, wspierania innowacji i rozwoju regionalnego”.

Instytut oferuje także dwa programy edukacji na poziomie szkolnictwa wyższego – „Nauka o obszarach wiejskich” (multidyscyplinarny rozwój obszarów wiejskich) oraz „Nauka o sieciach spółdzielni” (przedsiębiorczość spółdzielcza). Programy te stanowią część multidyscyplinarnej sieci nauczania, która obejmuje kilka fińskich uczelni wyższych i jest koordynowana przez Instytut Ruralia.

Profesor Kurki twierdzi, że: „innowacyjne rozwiązania powstają na większości obszarów wiejskich w Finlandii, jeśli nie we wszystkich. Jesteśmy dumni z tego, że możemy pomagać we wspieraniu takich innowacji, których podstawą są wartości, jakie przyświecają działaniu naszego instytutu – głód wiedzy, poszukiwanie rozwiązań, radość z pracy, silne poczucie odpowiedzialności i zaangażowanie w tworzenie solidnych partnerstw”.

Więcej informacji na: http://www.helsinki.fi/ruralia/index_eng.htm

W Holandii każdego roku składanych jest około 70 wniosków dotyczących wsparcia projektów w ramach środka 124, spośród których około 30 otrzymuje takie fundusze. Większość (77%) zatwierdzonych wniosków dotyczy innowacji związanych z procesami oraz przeważnie (63%) są to projekty, które zakładają współpracę dwóch rolników lub też większej ich grupy. W przypadku około połowy wszystkich wniosków

impulsem do ich złożenia są informacje lub porady otrzymane od doradcy ds. rolnictwa. Ocenę tego środka w 2012 r. przeprowadził LEI (duński instytut badawczy ds. gospodarki rolnej), który stwierdził, że „około dwie trzecie podmiotów biorących udział w realizacji tego środka wskazało, że bez wsparcia finansowego proces wprowadzania innowacji musiałyby zostać zatrzymane. Pomoc w postaci dotacji pomogła

rolnikom przewyciężyć przeszkody związane z brakiem środków finansowych i znacznie przyspieszyła proces nawiązywania współpracy z partnerami, zapewniając tym samym rezultaty wyższej jakości. Widać również wyraźnie, że rolnicy dostrzegają rzeczywiste korzyści wynikające ze współpracy ze sobą, ponieważ 60% z nich kontynuuje taką współpracę również po zakończeniu pierwotnego projektu”.

© Tim Hudson

Studium przypadku: producenci z Włoch wspólnie pracują nad nowymi odmianami ziemniaków

W Europie uprawia się ponad 4000 zarejestrowanych odmian ziemniaków hodowlanych. Niektóre z nich to dobrze znane odmiany handlowe, inne zaś są występują tylko w pewnych regionach lub poszczególnych miejscowościach.

W regionie Emilia-Romania działają dwa stowarzyszenia hodowców ziemniaków, które skupiają wszystkich producentów z tego regionu. W odpowiedzi na zapotrzebowanie tak lokalnych konsumentów, jak i rolników, stowarzyszenia postanowiły rozpocząć współpracę w celu uruchomienia projektu w ramach środka 124, aby wyhodować nowe, wysokiej jakości odmiany, które będą dobrze przystosowane do lokalnych warunków środowiskowych, tradycji rolniczych i preferencji lokalnych klientów, w tym przetwórców.

Stowarzyszenia zwróciły się z prośbą o pomoc do Centro Ricerche Produzioni Vegetali (CRPV) – centrum badania produkcji roślinnej. CRPV jest spółdzielnią, zatwierdzoną i nadzorowaną przez władze regionu Emilia-Romania, której zadaniem jest wspieranie oraz przeprowadzanie badań, w tym badań w warunkach polowych, oraz świadczenie usług z zakresu upowszechniania wiedzy w dziedzinie produkcji roślinnej w tym regionie. CRPV działa w ramach partnerstw z sektorem rolnym i spożywczym celem wspierania innowacji i badań, które stanowią odpowiedź na potrzebę poprawy bezpieczeństwa żywności, wprowadzenia wartości dodanej produktów, zmniejszenia negatywnych skutków dla środowiska oraz wspierania zrównoważonego wykorzystania zasobów.

W tym przypadku fundusze przyznane w ramach środka 124 wykorzystano do sfinansowania programu hodowli, który obejmował bezpośrednią współpracę 22

lokalnych producentów oraz dwóch instytucji naukowych działających przy CPRV. Dzięki realizacji projektu udało się wyhodować trzy nowe odmiany ziemniaków, które są twardsze i bardziej odporne na choroby, a także charakteryzują się dobrą jakością przy gotowaniu. Obecnie trwa procedura rejestracji wszystkich trzech odmian, a bezpośrednio po jej zakończeniu będą one gotowe do wprowadzenia do obrotu.

Według Riccardo Passero z włoskiej Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich, który jest również jednym z przewodniczących grupy dyskusyjnej ENRD ds. transferu wiedzy i innowacji w ramach Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: „ten projekt jest doskonałym przykładem ogromnego potencjału środka 124 do tworzenia nowych innowacyjnych powiązań i synergii pomiędzy stowarzyszeniami organizacji producentów, instytucjami badawczymi i rolnikami. Jednym z kluczowych wniosków, jaki należy wyciągnąć z realizacji tej inicjatywy, jest znaczenie wspierania aktywnej roli jak największej liczby podmiotów uczestniczących w takich projektach opartych na współpracy, a w szczególności tych podmiotów, które odpowiadają za istotne elementy łańcucha produkcji. Dla upowszechniania zakończonych powodzeniem innowacji istotna jest także większa integracja inicjatywy ze szkoleniami, działaniami informacyjnymi i doradczymi”.

© Fabrizio Dell'Aquila

Studium przypadku: „Żywe Laboratorium Rolne” w Finlandii

Wsparcie rządowe dla innowacji wynikających z potrzeb użytkowników jest w Finlandii działaniem o wysokim priorytecie. Jedną z konkretnych metod stosowanych w celu promowania takich innowacji jest idea tak zwanego „żywego laboratorium”, która ma za zadanie zapewnić sprzyjające środowisko dla aktywnego zaangażowania przedsiębiorstw, organizacji i obywateli we wspólne tworzenie i testowanie innowacji (więcej informacji można znaleźć na stronie: www.openlivinglabs.eu).

„Żywe laboratorium rolne” jest jednym z 14 takich projektów działających w Finlandii. Projekt ten skupia trzech partnerów: Centrum Technologiczne i Uniwersytet Nauk Stosowanych w Seinäjoki oraz Instytut Ruralia Uniwersytetu Helsińskiego.

„W żywym laboratorium rolnym koncentrujemy się w szczególności na inżynierii i projektowaniu nowych urządzeń oraz inteligentnych technologii, które będą dopasowane do potrzeb zarówno producentów takich urządzeń, jak i rolników i leśników, którzy są ich użytkownikami końcowymi” – mówi Sanna Kankaanpää, kierownik projektu z Centrum Technologii w Seinäjoki. „Stworzyliśmy sieć użytkowników końcowych i organizujemy rozmaite wycieczki wyjaśniające, spotkania dyskusyjne oraz warsztaty dotyczące innowacji, aby ułatwić proces aktywnego uczenia się i wymianę doświadczeń pomiędzy użytkownikami. Gdy zainteresowani producenci urządzeń kontaktują się z żywym laboratorium rolnym, omawiamy dany projekt z istotnymi użytkownikami końcowymi

z naszej sieci. Nasz typowy projekt może obejmować badanie potrzeb użytkowników, ocenę działania konkretnego urządzenia lub też połączenie takich elementów”.

Fundusze pochodzące ze środków realizowanych w ramach PROW, takich jak środek 124 (Współpraca na rzecz rozwoju nowych produktów, procesów i technologii) oraz środek 312 (Wsparcie rozwoju przedsiębiorstw) są ważne dla funkcjonowania żywego laboratorium rolnego, zwłaszcza w kontekście finansowania projektów, w ramach których producenci urządzeń dążą do współpracy z użytkownikami końcowymi ich produktów. „Dobra komunikacja z agencją płatniczą na temat kwalifikowalności i przygotowania wniosku o współfinansowanie ma tu kluczowe znaczenie” – mówi pani Kankaanpää, dodając, że „trzeba zapytać agencję płatniczą o wszystkie szczegóły, ponieważ nie mamy pewności, czy pewne działania faktycznie są kwalifikowalne”.

„Jesteśmy przekonani, że dzięki żywemu laboratorium rolnemu wszystkie zainteresowane strony odnoszą korzyści” – stwierdza Kankaanpää. „Producenci urządzeń opracowują bardziej opłacalne i lepiej zbywalne produkty, a rolnicy i leśnicy mają dostęp do sprzętu, który jest lepiej przystosowany do ich potrzeb”.

Więcej informacji (w języku fińskim) można znaleźć na stronie: <http://www.agrolivinglab.fi>

© Tim Hudson

Oprócz opisanej powyżej nieustającej dynamiki innowacji w sektorach spożywczym, rolnym i leśnym, taki sam duch innowacji i kreatywnej przedsiębiorczości można zaobserwować wśród społeczności z obszarów wiejskich, które wykorzystują go w celu dywersyfikacji szerszej rozumianej gospodarki wiejskiej, aby obszary wiejskie lub osady były bardziej rentowne i stały się bardziej atrakcyjnymi miejscami do życia i pracy. W tym kontekście ważną rolę pełni środek 311, wspierający dywersyfikację przedsiębiorstw rolnych podejmujących działalność pozarolniczą¹⁷ (zob. studia przypadku ze Szwecji i Holandii).

Realizację środka 311 zaprogramowano w 17 państwach członkowskich, przy całkowitym budżecie w wysokości 2,1 mld euro na okres 2007–2013, z czego 635 mln euro, czyli 30%, wydano jeszcze przed końcem 2011 r., udzielając wsparcia ponad 10 000 beneficjentom. Do wsparcia kwalifikują się liczne kategorie działalności pozarolniczej, w tym świadczenie usług oraz działania związane z rzemiosłem i handlem. Środki realizowane w ramach osi 3, w tym środek 311, wskazano również w ocenie funkcjonowania reformy WPR jako istotne narzędzia wspierające projekty o zasięgu lokalnym związane

z odnawialnymi źródłami energii, a także różnicowaniem działalności rolniczej w kierunku produkcji bioenergii.

Innowacyjność jest jedną z siedmiu podstawowych zasad przewodnich podejścia LEADER, a między osi 3 a podejściem LEADER zachodzą silne interakcje (zob. studium przypadku z Holandii). Zob. artykuł na temat **Roli podejścia LEADER we wprowadzaniu innowacji** na s. 33.

Studium przypadku: nowe podejście do zwalczania chwastów w Szwecji

Na początku nikt nie wierzył w powodzenie tego pomysłu, a niektórzy sądzili nawet, że to jakiś żart – jednak wyjątkowa maszyna do zwalczania chwastów „Combcut”, wynaleziona przez szwedzkiego inżyniera Jonasa Carlssona, okazała się wielkim sukcesem, a we wprowadzeniu tego produktu na rynek pomogło finansowanie ze szwedzkiego PROW (środek 311).

Combcut jest mechanicznym opielaczem, którego działanie opiera się na zupełnie nowej, opatentowanej metodzie wykorzystywania fizycznych różnic między zbożami a chwastami w celu zabijania chwastów rosnących w uprawach zbóż bez użycia herbicydów. Jonas Carlsson wyjaśnia: „urządzenie posiada ogromny grzebień, przez który przechodzą cieńsze rośliny, natomiast grubsze łodygi kłopotliwych chwastów, takich jak oset czy szczaw, są wycinane i miażdżone. Jest to zupełnie nowa technologia, która ma wielki potencjał w kontekście rolnictwa ekologicznego, a także znacznie ogranicza stosowanie chemikaliów w tradycyjnej produkcji roślinnej. Rolnictwo jest jednym z podstawowych sektorów naszej gospodarki i musimy w innowacyjny sposób wykorzystywać technologię, aby zagwarantować, by miało bardziej zrównoważony charakter”.

Opracowanie urządzenia Combcut okazało się dla pana Carlssona nie lada wyzwaniem i kilka razy był on bliski porzucenia tego projektu, zwłaszcza wtedy, gdy inni z powątpiewaniem odnosili się do jego wynalazku. Było to również trudne od strony finansowej. „Znaleźliśmy się w martwym punkcie, mając produkt, który musi zostać opracowany i który jednocześnie wiąże się z licznymi kosztami” – tłumaczy pan Carlsson. „Fundusze *venture capital* ani banki nie chcą się angażować, jeśli działanie nie opiera się na wiarygodnym źródle kapitału. W związku z tym fundusze zapewnione przez PROW na wsparcie współpracy z wykonawcami i innymi inżynierami miały tu kluczowe znaczenie”.

Pan Carlsson opatentował opielacz Combcut w UE, Rosji, Stanach Zjednoczonych, Kanadzie i Australii. „Jak dotąd sprzedaliśmy 70 maszyn, a rynek eksportowy stale rośnie. Projekt ma ogromny potencjał, a wniosek, jaki wyciągnąłem z tej historii jest prosty – nie należy się poddawać, trzeba do końca wierzyć w swoje pomysły. Pomoc i wsparcie są dostępne, więc trzeba z nich korzystać!”.

Więcej informacji na: www.justcommonsense.eu

Studium przypadku: ośrodek spa i uzdrowisko w gospodarstwie rolnym w Holandii

Każda forma różnicowania działalności rolniczej wymaga pewnej wizji i odwagi, jednak przemiana przedsiębiorstwa od lat zajmującego się hodowlą zwierząt w ośrodek spa i uzdrowisko to wyjątkowo śmiałe i innowacyjne posunięcie. Niemniej jednak i takie działania umożliwiają potencjał środka 311 (różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej), który pomógł ożywić wieloletnie rodzinne gospodarstwo rolne w Holandii oraz entuzjazm dwupokoleniowej rodziny.

„Jesteśmy tradycyjną rodziną rolników. To gospodarstwo należy do naszej rodziny od 1645 r., a w swojej obecnej formie istnieje od 1893 r.” – opowiadają Frans i Marinka Steggink. „Jednak nasze trzy córki nie były chętne do kontynuowania rodzinnej tradycji i zajmowania się mleczarstwem, a żeby dalej prowadzić działalność musielibyśmy znacznie zmodernizować budynki gospodarskie. Rozważaliśmy możliwości modernizacji naszego sprzętu, ale jednocześnie zaczęliśmy szukać również innych rozwiązań”.

Rodzina postanowiła zamienić obiekt mleczarski na obiekt do chowu bydła mięsnego i wykorzystać spokojne wiejskie otoczenie do stworzenia ośrodka spa i uzdrowiska, oferującego komfortowe zakwaterowanie w wiejskim domu.

„Wpadliśmy na ten pomysł, gdy w lokalnej gazecie natrafiliśmy na informację o sieci franchisingowej ośrodków spa” – mówi Frans Steggink. „Gospodarstwo nadal należy do nas, ale ośrodek działa na podstawie umowy franchisingowej i prowadzi go przedsiębiorca, który pilotuje koncepcję ośrodka spa. Było to dla nas wszystkich

zupełnie nowe przedsięwzięcie i przez dwa lata zbieraliśmy informacje i robiliśmy plany, aby dopracować szczegóły współpracy”.

Plan operacyjny powstał dzięki

pomocy doradców, a w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–2013 dla Holandii przyznano temu projektowi finansowanie w wysokości 20%, aby pomóc w zaadaptowaniu budynków gospodarstwa i wyposażeniu ośrodka wellness.

Jak dotąd z ośrodka spa korzysta co miesiąc ponad 100 klientów. Klienci doceniają również to, że w ośrodku stosuje się wiele lokalnych produktów.

„Nauczyliśmy się, że przy realizacji nowego projektu biznesowego ważne jest zwrócenie się o pomoc już na samym początku przedsięwzięcia. W naszym przypadku dotyczyło to dobrego wykorzystania wsparcia otrzymanego od lokalnego samorządu i z izby handlu. Gmina była dumna z tego, że na jej terenie powstaje pierwszy pilotażowy projekt spa, więc do nazwy ośrodka dodaliśmy nazwę gminy – Nutter” – opowiada pan Steggink.

Więcej informacji (w języku holenderskim) można znaleźć na stronie: <http://www.boerderijspa.nl>

© Boerderij Spa Nutter

Podczas obecnego okresu programowania koncepcji innowacyjności zasadniczo nie wiązano z osią 2 (i przyznawanymi w ramach tej osi płatnościami wyrównawczymi dla konkretnych obszarów w związku ze zrównoważonym gospodarowaniem gruntami) w taki sam sposób, w jaki wiązano ją z pomocą dla konkretnych projektów dostępną w ramach osi 1 i 3, opisanych w innych częściach tego artykułu. Jak zauważa jednak Pille Koorberg z ośrodka badań nad rolnictwem w Estonii: „choć

w ramach ściśle określonych zasad zarządzania programem rolnośrodowiskowym niewiele jest miejsca na innowacyjne działania indywidualnych rolników, zaobserwowano pewne interesujące i innowacyjne przypadki podejścia do wdrażania tych programów. Dotyczy to tak realizacji programów, jak i oparte go na społecznościach, wspólnego podejścia. W naszym regionie Morza Bałtyckiego staramy się zachęcać decydentów, badaczy i inne zainteresowane strony do bardziej

kreatywnego podejścia do takich pomysłów, w celu znalezienia wspólnych rozwiązań dla dotyczących nas wszystkich wyzwań związanych ze zrównoważonym gospodarowaniem gruntami.

Szczegółowy przegląd mechanizmów realizacji celów osi 2 przeprowadziła ostatnio **grupa dyskusyjna ENRD ds. działań prośrodowiskowych**¹⁸. Więcej informacji można znaleźć na stronie ENRD (zob. również studium przypadku z Rumunii).

Studium przypadku: wsparcie rolnośrodowiskowe dla rozwoju wspólnych pastwisk i społeczności w Rumunii

W wielu państwach członkowskich UE istnieją duże obszary wspólnych pastwisk, z których większość charakteryzuje się tradycyjnymi, niskonakładowymi systemami oraz rolnictwem o wysokiej wartości przyrodniczej. Tereny te są zagrożone ze względu na ich coraz mniejszą rentowność oraz utrzymujący się trend wyludnienia się obszarów wiejskich.

Zdaniem Razvana Popy, lokalnego konsultanta ds. środowiskowych z fundacji Fundatia ADEPT w Rumunii, „podobne problemy mamy w Transylwanii, gdzie istnieje ryzyko utraty różnorodności biologicznej, jeśli nasze wspólne pastwiska zostaną opuszczone. Miejscowi rolnicy znaleźli jednak innowacyjny sposób na wykorzystanie płatności rolnośrodowiskowych w taki sposób, by zwierzęta nadal wypasano na wspólnych pastwiskach, jednocześnie wspierając lokalne przedsiębiorstwa i rozwój społeczności”.

W 2010 r. grupa 20 rolników z gminy Seica Mare w regionie Sibiu utworzyła stowarzyszenie zrzeszające rolników zajmujących się wypasem, pod nazwą CALVA, w ramach partnerstwa z lokalnymi władzami. Zadaniem stowarzyszenia jest wspólne dążenie do pełnego i skutecznego wykorzystania płatności rolnośrodowiskowych w ramach środka 214 realizowanego w Rumunii, w celu: (i) ochrony lokalnego krajobrazu i dziedzictwa naturalnego, oraz (ii) rozwijania źródeł utrzymania członków stowarzyszenia i wspierania inwestycji społeczności w budynki, sprzęt, szkolenia, wydarzenia i inne działania.

Stowarzyszenie CALVA podpisało pięcioletnią umowę na dzierżawę 940 ha terenów wspólnych pastwisk, których właścicielem są władze miejskie Seica Mare. Dzięki temu stowarzyszenie z powodzeniem złożyło wniosek o płatności rolnośrodowiskowe w łącznej kwocie około 200 000 euro rocznie. Pewną część zysku osiągniętego dzięki

© Sabin Badarau

takim płatnościami rolnośrodowiskowym przeznaczają się na fundusz na rzecz rozwoju lokalnej społeczności. Poczyniono już pewne inwestycje na rzecz przetwórstwa lokalnych produktów rolnych, poprawy warunków hodowli zwierząt gospodarskich, a także szkoleń zawodowych dla lokalnej ludności, jak również licznych inicjatyw kulturalnych.

Duże możliwości mogłoby przynieść zastosowanie tego podejścia w innych regionach i krajach, jednak potrzeba na to czasu. Jak mówi Razvan Popa: „stowarzyszenie CALVA prezentuje użyteczny model działania, który może sprawdzić się również w innych stowarzyszeniach zrzeszających rolników zajmujących się wypasem zainteresowanych tworzeniem partnerstw z lokalnymi władzami, aby wykorzystać wspólne pastwiska dla celów gospodarczych, środowiskowych i społecznych. W ciągu pierwszych lat działania takiej inicjatywy trudno jest jednak wypełnić początkowe oczekiwania rolników, a procesy podejmowania decyzji mogą okazać się powolne, ponieważ wszystkie kwestie muszą zostać omówione przez członków stowarzyszenia”.

Działania w ramach EFRROW mające na celu wspieranie innowacji w latach 2014–2020

W okresie programowania 2014–2020 rola innowacji będzie jeszcze bardziej podkreślana, ze szczególnym naciskiem na dostosowanie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich do celów strategii „Europa 2020” oraz z uwzględnieniem dążenia do przyszłego rozwoju gospodarczego, który powinien być inteligentny (oparty na wiedzy i innowacji), zrównoważony (zgodny z długoterminowymi potrzebami planety) oraz sprzyjający włączeniu społecznemu (korzystny dla całego społeczeństwa). We wniosku Komisji Europejskiej dotyczącym polityki rozwoju obszarów wiejskich po 2013 r. zauważono, że „coraz istotniejsze będzie zwiększenie wydajności rolnictwa przez wykorzystanie badań, transferu wiedzy i wspieranie współpracy oraz innowacyjności”, zaś „ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie i leśnictwie oraz na obszarach wiejskich” jest jednym z sześciu nowych priorytetów przekrojowych zaproponowanych dla polityki rozwoju obszarów wiejskich i powiązanych interwencji.

Oprócz wprowadzenia **europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa** (zob. s. 7) zakres środków na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, które obecnie wspierają innowacyjność, zostanie poszerzony

oraz zwiększony zostanie nacisk na takie działania. Przewiduje się zwłaszcza znaczne wzmocnienie i rozszerzenie zakresu środka 124, pomimo, jak dotąd, względnie niskiego poziomu absorpcji funduszy w ramach tego środka, w celu uwzględnienia różnych form działalności opartej na współpracy (gospodarczej, środowiskowej i społecznej), które są dostosowane do różnych warunków rozwoju i struktur funkcjonujących na obszarach wiejskich w państwach członkowskich.

Poprzez wzmocnienie środka wspierającego współpracę dąży się do rozwiązania problemu niedostatecznej koordynacji i fragmentacji wśród podmiotów z sektora rolno-spożywczego, a także do poprawy innowacyjności poprzez łączenie umiejętności, kompetencji i sieci. Proponuje się wsparcie dla trzech ogólnych rodzajów działalności opartej na współpracy:

- **działalność oparta na współpracy z udziałem co najmniej dwóch podmiotów** w ramach (i) sektora rolnego lub sektora leśnictwa (współpraca horyzontalna) lub też (ii) sektora rolno-spożywczego lub sektora bioenergii (współpraca pionowa), a także z udziałem instytucji zajmujących się badaniami i transferem wiedzy. Przewiduje się również wsparcie dla projektów pilotażowych oraz współpracy pomiędzy regionami i krajami, tym samym rozszerzając i uzupełniając podejście LEADER oparte na terytorium,

- **klastry lub sieci**, które łączą różne podmioty w celu wspólnego zaspokajania potrzeb i dzielenia się wiedzą, a także

- **grupy operacyjne na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa** (zob. artykuł na temat europejskiego partnerstwa innowacyjnego na s. 7). Takie grupy będą kluczowe dla wspierania innowacyjności na wielu różnych obszarach i zakłada się, że będą łączyły rolników, badaczy, doradców, przedsiębiorstwa i inne podmioty, w celu inicjowania i rozwijania nowatorskich metod dotyczących różnych obszarów sektora rolnego. W ramach środka na rzecz współpracy wsparcie udzielane będzie zarówno na potrzeby zakładania grup operacyjnych (tworzenie celowych partnerstw z udziałem podmiotów zaangażowanych w realizację konkretnego projektu), jak i realizacji projektów.

Proponowane środki wspierające innowacyjność i umożliwiające wprowadzanie innowacji podczas kolejnego okresu programowania niosą ze sobą szczególne możliwości i mają ogromny potencjał w odniesieniu do zwiększania wymiany wiedzy oraz wspierania opracowywania i wprowadzania innowacji w wielu sektorach. Wraz z publikacją wytycznych programowych dotyczących innowacji i wdrażania europejskiego partnerstwa innowacyjnego, co nastąpi wkrótce, możliwe będzie ich bardziej szczegółowe omówienie.

Grupa dyskusyjna ENRD ds. transferu wiedzy i innowacji w ramach sieci ENRD

Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD) aktywnie przyczynia się do wspierania innowacyjności poprzez realizację unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich. Grupę dyskusyjną utworzył Komitet Koordynacyjny ENRD, aby zbadać formy wsparcia zapewniane w ramach realizowanych obecnie programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW) na rzecz transferu wiedzy i innowacji, a także by opracować zalecenia dotyczące projektowania i wdrażania przyszłej generacji PROW (2014–2020). Grupa dyskusyjna będzie również badać aspekty istotne dla wdrażania europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa, a także ustanawianie i działanie grup operacyjnych.

Grupa dyskusyjna obejmuje około 40 ekspertów z całej Unii. Eksperti ci zidentyfikowali przykłady innowacyjnych projektów, przeanalizowali elementy, które zadecydowały o powodzeniu takich projektów oraz na podstawie wyników takich analiz opracowali zestaw wniosków, które mogą wykorzystywać decydenci podczas projektowania i wdrażania nowej generacji PROW. Działania grupy dyskusyjnej przeprowadzono w ramach

dwóch etapów, w okresie od czerwca do grudnia 2012 r. („etap pierwszy”) oraz od stycznia do czerwca 2013 r. („etap drugi”)¹⁹.

Podczas pierwszego etapu działań grupa dyskusyjna przygotowała dokument informacyjny²⁰ zawierający przegląd ostatnich zmian w podejściu do transferu wiedzy i procesów związanych z innowacyjnością w ramach rozwoju obszarów wiejskich. W dokumencie tym przedstawiono

ocenę wkładu obecnych działań realizowanych w ramach PROW, a także potencjalny wkład działań zaproponowanych na lata 2014–2020, w tym z uwzględnieniem ustanowienia europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz rolnictwa. Dokument zawiera także koncepcje ram odniesienia pracy grupy dyskusyjnej, a podczas opracowywania go pojawiły się trzy bardzo wyraźne wnioski związane z rozwojem:

Wyciągnięte wnioski

Na podstawie przeanalizowanych przypadków grupa dyskusyjna sformułowała kilka istotnych wniosków:

- ✓ Aktywizacja potencjalnych innowatorów: bardzo często pojawiał się pomysł na potencjalną innowację, jednak zainteresowane strony nie posiadały wiedzy i wsparcia koniecznych do dalszych działań.
- ✓ Usługi doradcze oraz brokerzy innowacji odgrywają kluczową rolę w ułatwianiu realizacji procesów, które mogą być bardzo złożone i wymagać udziału wielu podmiotów.
- ✓ Dobra komunikacja i sprawna współpraca są bardzo istotne dla powodzenia projektu.
- ✓ Warunkiem wstępnym opracowania innowacji jest dokonanie oceny potrzeb rynku: zrozumienie trendów rynkowych pomaga w określeniu obszarów, które wymagają wprowadzenia innowacji.
- ✓ Łączenie różnych funduszy i różnych środków umożliwia realizację bardziej złożonych i bardziej ambitnych projektów.
- ✓ Stworzenie właściwego partnerstwa jest istotne, ponieważ gwarantuje zapewnienie motywacji, umiejętności i znajomości danego tematu.
- ✓ Konieczny jest model biznesowy, który można dostosować do lokalnych specyficznych warunków oraz który uwzględni ekonomiczne, społeczne i kulturowe uwarunkowania danego obszaru.
- ✓ Organy władzy i regulacje powinny być dostatecznie elastyczne, aby wdrażać politykę na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, która wspiera ciągle zmieniający się proces tworzenia innowacji.
- ✓ Integralną częścią procesu tworzenia innowacji jest podejmowanie ryzyka i narażenie na porażkę.
- ✓ Ważne jest stworzenie wyraźnych ram, w celu określenia, które środki i warunki mogą prowadzić do innowacji.

- a. Koncepcja innowacji w rozwoju obszarów wiejskich nie powinna ograniczać się tylko do jednej definicji. W związku z tym, że sytuacje różnią się w zależności od okoliczności, szczególnie w przypadku zaleceń dotyczących polityki, innowacyjność należy postrzegać jako ciągły proces przystosowywania się do konkretnych kontekstów i zmieniających się potrzeb.
- b. Istniejąca wiedza i systemy innowacji jak dotąd koncentrowały się na rolnictwie. Równie istotne są jednak innowacje związane ze środowiskiem i społeczeństwem, a także nowe metody współpracy, na przykład pomiędzy organami administracji publicznej, rolnikami i innymi zainteresowanymi stronami związanymi z obszarami wiejskimi.
- c. W ramach polityki konieczne jest wspieranie „kultury innowacyjności”, która wykracza poza uczestników systemu wymiany wiedzy i innowacji w dziedzinie rolnictwa (AKIS).

Podczas pierwszego etapu swoich prac grupa dyskusyjna opracowała kwestionariusz w celu zebrania i oceny doświadczeń związanych z transferem wiedzy i innowacjami w ramach realizowanych obecnie PROW. Z 17 państw członkowskich otrzymano informacje o ponad 65 projektach, co stanowi solidną podstawę do dalszej analizy i sformułowania wstępnych zaleceń dotyczących polityki na poziomie unijnym i krajowym. Potwierdziło się również, że europejskie partnerstwo innowacyjne będzie odgrywać ważną rolę w tworzeniu „klimatu sprzyjającego innowacyjności” w ramach PROW realizowanych w okresie 2014–2020. Najważniejsze wnioski grupy dyskusyjnej brzmią następująco:

1. W państwach członkowskich istnieje wyraźna potrzeba wytycznych dotyczących sposobów wspierania oddolnych procesów związanych z innowacjami oraz

powstających sieci na rzecz innowacji. Wnioski wyciągnięte z praktycznych doświadczeń mogą zostać wykorzystane zarówno na potrzeby działań na poziomie państw członkowskich, jak i UE.

2. W ramach obecnej polityki rozwoju obszarów wiejskich wprowadzono już kilka instrumentów wspierających innowacje, takich jak środek 124 (współpraca na rzecz rozwoju nowych produktów, procesów i technologii w sektorze rolnym i żywnościowym oraz w sektorze leśnictwa), lokalne grupy działania i krajowe sieci obszarów wiejskich.

Wstępne zalecenia dotyczące polityki

W oparciu o wyciągnięte wnioski grupa dyskusyjna sformułowała kilka wstępnych zaleceń dotyczących polityki dla sześciu istotnych obszarów interwencji:

- i. Należy uprościć regulacje dotyczące rozwoju obszarów wiejskich: zminimalizowanie obciążenia administracyjnego związanego ze wszystkimi innowacyjnymi projektami.
- ii. Należy połączyć sieci PROW, sieci innowacyjne i sieci europejskiego partnerstwa innowacyjnego w ramach innowacyjnego partnerstwa europejskiego: inwestycje w sprawną komunikację dotyczącą europejskiego partnerstwa innowacyjnego oraz w koordynację w ramach takiego partnerstwa, na poziomie UE i poszczególnych państw członkowskich.
- iii. Należy stworzyć klimat sprzyjający innowacyjności: uwzględnienie kompleksowych procesów wspierających innowacje; umożliwienie podejmowania ryzyka i radzenia sobie z porażkami; kierowanie się podejściem opartym na etapach podczas planowania i finansowania; wyciąganie wniosków z doświadczeń i dzielenie się zdobytą wiedzą.
- iv. Należy wspierać zaangażowanie jak największej liczby zainteresowanych stron: już teraz należy zacząć informować istotne podmioty o celach i możliwościach związanych z grupami operacyjnymi w ramach europejskiego partnerstwa innowacyjnego w okresie 2014–2020, przy wsparciu krajowych sieci obszarów wiejskich.
- v. Należy wzmocnić istniejący system wymiany wiedzy i innowacji w dziedzinie rolnictwa (AKIS): należy dopilnować, by uczestnicy systemu AKIS byli świadomi możliwości związanych z grupami operacyjnymi w ramach europejskiego partnerstwa innowacyjnego.
- vi. Należy wspierać istotne sieci na etapie ich tworzenia się: w następnym okresie programowania należy zachęcić grupy działające na rzecz rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność lub lokalne grupy działania do inicjowania i wspierania innowacji na poziomie mikroregionów oraz na poziomie transnarodowym, oraz do wykorzystania europejskiego partnerstwa innowacyjnego.

Rola inicjatywy LEADER w innowacjach

Innowacyjność od początku była fundamentalną zasadą metodologii LEADER, umożliwiającą wypracowanie kultury kreatywności na obszarach funkcjonowania lokalnych grup działania w różnych państwach członkowskich. Z początku był to pilotażowy projekt realizowany w wybranych regionach europejskich, który umożliwił lokalnym partnerstwom projektowanie i realizowanie strategii na rzecz rozwoju swoich obszarów, a obecnie podejście to stało się częścią głównego nurtu jako przekrojowe narzędzie do realizacji polityki rozwoju obszarów wiejskich na gruncie lokalnym. W okresie programowania 2014–2020 podejście LEADER ulegnie kolejnym zmianom, aby wspierać rozwój kierowany przez lokalną społeczność z wykorzystaniem podejścia obejmującego środki z wielu funduszy, i tym samym stanie się narzędziem umożliwiającym wspieranie przez społeczności bardziej złożonych projektów, co przyczyni się do wyższego poziomu innowacji.

Priorytetowe znaczenie innowacyjności wprowadzono do polityki rozwoju obszarów wiejskich wraz z inicjatywą wspólnotową LEADER. W ramach pilotażowej koncepcji LEADER, zgodnie z definicją z obwieszczenia Komisji na temat Leader+²¹, podkreśla się liczne aspekty innowacyjności, którą definiuje się jako:

- powstawanie nowych produktów i usług, które uwzględniają szczególny charakter danego obszaru, oraz nowych metod pozwalających na łączenie zasobów ludzkich, naturalnych lub finansowych danego

obszaru, co skutkuje lepszym wykorzystaniem rodzimego potencjału, • łączenie sektorów gospodarki, które są tradycyjnie odrębne, i tworzenie powiązań między takimi sektorami, a także łączenie oryginalnych form organizacji i zaangażowania lokalnej ludności w proces decyzyjny oraz we wdrażanie projektu.

Przede wszystkim innowacyjność stanowi istotny wymiar lokalnej strategii rozwoju. W sprawozdaniu z ewaluacji ex-post LEADER+ z 2010 r.²² zauważono, że pilotażowy charakter strategii pozytywnie wpłynął na poziom

innowacyjności, zwłaszcza przez zmianę konfiguracji wśród lokalnych podmiotów i umożliwienie im podjęcia nowych rodzajów działalności, przez łączenie działań na nowe sposoby, a także poprzez powiązanie lokalnych kompetencji z zewnętrznymi źródłami wiedzy i technologii. LEADER pełni funkcję czynnika poszerzającego horyzonty, jednak takie poszerzanie horyzontów nie oznacza wyłącznie wychodzenia poza granice geograficzne, lecz również niesie ze sobą postrzeganie „inności” na danym obszarze w nowy sposób.

21 Obwieszczenie Komisji skierowane do państw członkowskich z dnia 14 kwietnia 2000 r. określające wytyczne dotyczące inicjatywy wspólnotowej na rzecz rozwoju obszarów wiejskich (Leader+) (2000/C 139/05). *Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej* C 139 z 18.5.2000, 5–13.

22 http://ec.europa.eu/agriculture/eval/reports/leaderplus-expost/index_en.htm

Wcześniej innowacyjność postrzegano przede wszystkim jako linearny proces obejmujący badania naukowe i uczenie się. Teraz jednak uznano rolę nowego systemowego podejścia do innowacyjności, w ramach którego kładzie się nacisk na znaczenie mechanizmów społecznych. Ten rodzaj innowacji jest możliwy dzięki wspólnemu uczeniu się, dzieleniu się informacjami oraz wymianie wiedzy, przez co staje się wspólnym, społecznym i ciągłym procesem, podczas którego z połączenia różnych źródeł i rodzajów wiedzy powstaje coś nowego i innowacyjnego²³.

Metodologia LEADER stanowi podejście do rozwoju obszarów wiejskich oparte na danym terytorium, sprzyjające uczestnictwu i uwzględniające lokalne zasoby, a jednocześnie obejmuje systemowe podejście do innowacji, umożliwiające społecznościom lokalnym z obszarów wiejskich wykorzystywanie swojej wiedzy i uczenie się w celu rozwijania lokalnych zasobów. W procesie tym wykorzystuje się zdolności lokalnych społeczności i wspiera tworzenie lokalnych, regionalnych, krajowych i międzynarodowych sieci wymiany wiedzy²⁴ – są to kluczowe składniki konieczne do zachęcania do innowacyjności i umożliwiania opracowywania innowacji.

Budowanie kapitału społecznego i zachęcanie do tworzenia sieci kontaktów postrzega się jako fundamenty innowacyjnej metodologii LEADER, zgodnie z przekonaniem, że silna i sprawnie działająca społeczność jest spójna pod względem społecznym i posiada znaczny kapitał społeczny i kulturowy²⁵. Takie oddolne podejście, obejmujące budowanie zdolności i tworzenie sieci kontaktów, pomaga wzmacniać kapitał społeczny i spójność na obszarach wiejskich, co z kolei zachęca do rozwoju innowacyjnych metod, tworząc środowisko, w którym innowatorzy mają większą szansę na rozwinięcie skrzydeł²⁶.

©Tim Hudson

Ten nowy rodzaj „społecznej” innowacyjności świetnie się sprawdza w ramach podejścia LEADER, umożliwiając lokalnym partnerstwom rozwijanie elementów koniecznych do wspierania nowych, innowacyjnych procesów, produktów i usług, przy entuzjazmie i wsparciu ze strony lokalnej ludności. Kluczem do skutecznego wspierania innowacyjności w ramach metodologii LEADER jest jej zdolność do ujęcia i wykorzystania lokalnej wiedzy w ramach solidnych, budowanych oddolnie sieci społecznych.

Innowacyjność w kontekście lokalnym

Zachęca się lokalne grupy działania do projektowania i wdrażania innowacyjnych lokalnych strategii rozwoju. W ten sposób lokalne grupy działania muszą opracować własną definicję innowacyjności, którą interpretuje się jako coś „nowatorskiego” w specyficznym lokalnym kontekście. Innowacyjność może polegać na wdrażaniu pomysłów i rozwiązań wykorzystywanych już w innym miejscu, ale nowych dla danego obszaru (pod względem podejścia, metody, produktu, projektu, rynku itp.). Oznacza to, że w zależności od lokalnej grupy działania definicje innowacyjności mogą się różnić²⁷.

W ramach oddolnego podejścia LEADER jako priorytetowy traktuje się poziom lokalny, na którym ciągle pojawiają się pomysłowe rozwiązania

pomagające usprawniać źródła utrzymania i wspierać zrównoważony rozwój. Dzięki powiązaniu innowacyjności z lokalnymi problemami, zasobami, zdolnościami i warunkami społeczno-ekonomicznymi innowacje nabierają znaczenia dla społeczności, która sprawuje kontrolę nad procesami i wynikami takich działań. Innowacje oddolne wymagają strategii politycznych, które można dostosować do lokalnych warunków i które sprzyjają włączeniu społecznemu.

Metodologia LEADER służy do badania „nisz”, umożliwiając rozwój innowacji na małą skalę na takich obszarach. Metodologia ta odgrywa również ważną rolę we wspieraniu innowacji sprzyjających włączeniu społecznemu, dzięki czemu wyniki innowacji są upowszechniane w sposób równomierny wśród lokalnej społeczności, również wśród osób znajdujących się na marginesie rozwoju gospodarczego.

LEADER, współpraca i transfer wiedzy

W ramach podejścia LEADER zachęca się również do współpracy międzyregionalnej i transgranicznej oraz do wspólnych działań podejmowanych na różnych obszarach wiejskich. Do połowy kwietnia 2013 r. zatwierdzono co najmniej 913 projektów wewnątrzterytorialnych (dane z 16 państw członkowskich) oraz 330 projektów transnarodowych.

23 Oreszczyn, S., Lane A.B., Carr, S. (2010). *The role of networks of practice and webs of influencers on farmers' engagement with and learning about agricultural innovations*, *Journal of Rural Studies* 26 (4), 404–417.

24 Convery, I., Soane, I., Dutson, T. i Shaw, H. (2010). *Mainstreaming LEADER Delivery of the RDR in Cumbria: An Interpretative Phenomenological Analysis*, *Sociologia Ruralis* 50 (4), 370–391.

25 Dargan, L., Shucksmith, M. (2008). *Leader and Innovation*, *Sociologia Ruralis* 48 (3), 274–291.

26 EU SCAR (2012). *Agricultural knowledge and innovation systems in transition – a reflection paper*, Bruksela.

27 Pełne sprawozdanie – Podkomitet Grupy Dyskusyjnej ENRD ds. Zachowania Innowacyjnego Charakteru LEADER.

Współpraca stanowi źródło różnorodnych inspiracji dla LGD. Dzięki współpracy z lokalnymi grupami rozwoju (LGD) z innych krajów LGD zyskują dostęp do alternatywnych pomysłów na rozwój obszarów wiejskich. Zatem, ogólnie rzecz ujmując, bez tej współpracy wiele zainicjowanych projektów nie zostałyby czy wręcz nie mogłyby zostać zrealizowanych²⁸.

Dzielenie się wiedzą, informacjami i nowymi perspektywami rozwoju w ramach działań w zakresie współpracy doprowadziło w wielu przypadkach do przełomowych innowacji. Dzielenie się z partnerami doświadczeniem związanym z wprowadzaniem innowacji może pomóc ograniczyć ryzyko, jakie dostrzega lokalna społeczność, i dodać pewności siebie w działaniu, pozwalającej zdobyć poparcie.

Współpraca obejmująca kilka obszarów, na których działają LGD, zwłaszcza jeśli prowadzi także do zawiązywania partnerstw, nabiera większego znaczenia, w miarę jak innowacyjne rozwiązanie ewoluje. Większość innowacji zapoczątkowywana jest lokalnie na małą skalę. Niektóre z nich następnie są rozwijane, by stać się częścią wspólnego działania, realizowanego na kilku obszarach w ramach współpracy. Dzielenie się innowacyjnym rozwiązaniem pozwala je udoskonalić przez połączenie powstałych dzięki niemu

produktów, procesów i działań oraz poszerzenie ich zasięgu.

Włączenie do działań nowych partnerów, których przyciągnęła prowadzona na współpracy, może także dać dostęp do większej puli umiejętności, wiedzy i kompetencji, zwiększając tym samym szanse na rozwój i powodzenie innowacji. Współpraca i wspólne działania pozwalają na określenie potrzeb i znalezienie skuteczniejszych rozwiązań.

Uwzględnianie podejścia LEADER w głównym nurcie polityki i przyszłe możliwości

Włączenie podejścia LEADER do głównego nurtu polityki w okresie programowania 2007–2013 spowodowało podwojenie liczby lokalnych grup działania (LGD), a zarazem zwiększenie powierzchni obszarów, na których działają LGD realizujące podejście LEADER. Dzięki temu w polityce obszarów wiejskich zaczęto skupiać się bardziej na znaczeniu podejścia terytorialnego i oddolnego oraz innowacji na obszarach wiejskich. W okresie realizacji programu LEADER wśród szeregu działań służących rozwojowi obszarów wiejskich widoczne były działania innowacyjne. Podczas gdy inne środki polityki ukierunkowane były na innowacyjność w sektorze rolnym, w ramach podejścia LEADER wspierano innowacyjne rozwiązania

we wszystkich dziedzinach zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich.

Większe uczestnictwo w programie LEADER spowodowało wzrost innowacyjności i znaczne nasilenie współpracy między LGD, działającymi w różnych regionach czy też w różnych krajach. Co ważne, pozwoliło także nowym LGD korzystać z wiedzy i informacji, którymi dysponują istniejące LGD, dotyczących procesów i projektów.

Większe uczestnictwo umożliwiło także dalsze wprowadzanie innowacji w społecznościach, które realizowały program LEADER przez kilka okresów programowania. Istnieje wiele przykładów na dalszy rozwój projektów dofinansowanych w poprzednim okresie, w ramach których, już po wstępnym okresie finansowania, testowano nowe rozwiązania innowacyjne, tak jak to miało miejsce w przypadku szkolenia z zakresu przedsiębiorczości w węgierskich szkołach. W tym ostatnim przypadku rozwinęta w trakcie poprzednich projektów infrastruktura, wiedza fachowa i zdobyte rynki posłużyły jako inspiracja czy wręcz umożliwiły wprowadzanie dalszych innowacji. W miarę jak lokalna grupa działania (LGD) i społeczność, którą grupa reprezentuje, zyskują doświadczenie, z coraz większą pewnością radzą sobie z ryzykiem i inicjują innowacyjne działania.

Studium przypadku: LEADER i innowacyjność w sektorze rolnym – nauczanie przedsiębiorczości w szkołach wiejskich na Węgrzech

© Koppányvölgye LAG

Transdanubia to rolniczy obszar charakteryzujący się niedużymi osadami, niewielką liczbą małych i średnich przedsiębiorstw, nielicznymi lokalnymi wyrobami i ubóstwem na obszarach wiejskich, które

powoduje nasilony odpływ ludności. Jest to jednak przy tym region o bardzo bogatym folklorze i nie w pełni wykorzystanym cennym dziedzictwie przyrodniczym. Aby zachęcić młodych ludzi do pozostania w regionie lub do powrotu do niego, opracowano innowacyjny model kształcenia w zakresie przedsiębiorczości.

Do szkół został wprowadzony nowy przedmiot: „przedsiębiorczość i tożsamość lokalna”, przeznaczony dla uczniów w grupie wiekowej od 10 do 14 lat. Przedmiot, włączony do oficjalnego programu nauczania, obejmuje jeden lub dwa moduły w semestrze, składające się z lekcji i warsztatów praktycznych.

W ramach danego modułu uczniowie skupiają się na jednym lokalnym wyrobie, na przykład, dżemie owocowym, kielbasie, marynaty, świecach z wosku pszczelego lub mydle. Każdy moduł obejmuje co najmniej dwie lekcje przygotowawcze, prowadzone w ramach takich tradycyjnych przedmiotów, jak historia lokalna, biologia czy chemia, na których uczniowie dowiadują się o tle

kulturowym, technologii, procesach, surowcach i innych aspektach wytwarzania danego produktu. Następnie uczniowie samodzielnie wytwarzają dany wyrób na warsztatach praktycznych, trwających od 4 do 6 godzin. Na końcu, w ramach tradycyjnych przedmiotów – takich jak matematyka lub plastyka – przeprowadzane są lekcje oceniające przedsięwzięcie, na których uczniowie obliczają koszty, ceny, obrót i przygotowują projekty wyrobów.

W ramach tego przedmiotu wykorzystywane są produkty lokalnej społeczności, warsztaty finansowane ze środków LEADER oraz eksperymentalna szkoła mleczarstwa, dysponująca oborą z dwiema krowami oraz niewielkim zakładem przetwórstwa mleka, także wspierana w ramach LEADER.

Jak twierdzi Géza Gelencsér, przewodniczący Stowarzyszenia Rozwoju Vox Vallis oraz LGD Koppányvölgye, „infrastruktura, którą zapewnił program LEADER, umożliwiła nam opracowanie tego innowacyjnego programu nauczania w naszych szkołach. Dzięki programowi dzieci miały możliwość zdobycia praktycznego doświadczenia w pracy z lokalnymi wyrobami, a przy tym dopilnowano, by zrozumiały, że trzeba posiadać umiejętności w zakresie finansów i marketingu, by przedsiębiorstwo odniosło sukces. Kluczowe jest to, że program LEADER daje na szczeblu lokalnym pewną elastyczność, zarówno na etapie składania wniosku, jak i realizacji projektu. Przy takim wsparciu i elastyczności możemy zachęcać członków naszej społeczności do próbowania nowych rzeczy oraz opracowywania nowych produktów i procesów”.

Włączenie podejścia LEADER do głównego nurtu polityki przyniosło jednak nowe wyzwania. Zwiększone obciążenie administracyjne oraz wskaźniki powodzenia projektu, które stosowały władze szczebla centralnego państw członkowskich, powodowały w niektórych przypadkach, że LGD niechętnie wspierały bardziej ryzykowne i innowacyjne projekty. Innowacyjni projektodawcy mieli także trudności w trakcie składania wniosku oraz przeszkadzał im brak elastyczności funduszu, która pozwalałaby na wprowadzenie zmian do projektu po zatwierdzeniu wniosku.

Nabyte doświadczenia pokazujące, jak uwzględnienie podejścia LEADER w głównym nurcie polityki wpłynęło na jego zdolność do bycia katalizatorem innowacji, można wykorzystać w następnym okresie programowania, co powinno zapewnić elastyczność na szczeblu lokalnym niezbędną do dostosowania programu do potrzeb lokalnych innowatorów i projektów, które oni inicjują.

Zasięg podejścia LEADER ma się znacząco zwiększyć w okresie 2014–2020. Poprzez model rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność (CLLD), LGD

będą mogły korzystać z połączenia różnych funduszy i działań, by realizować swoje lokalne strategie rozwoju. Rozszerzenie działalności programu LEADER może pomóc rozwinąć kapitał społeczny i wspólną tożsamość na obszarach wiejskich, które stanowią podstawę dla innowacyjności, oraz wesprzeć innowacyjne rozwiązania lokalnych problemów dzięki użyciu znacznie szerszego zakresu środków. Szeroki zakres środków umożliwi rozwój bardziej złożonych i innowacyjnych projektów korzystających z różnych linii finansowania, które zostaną udostępnione.

Europejskie partnerstwo innowacyjne, grupy operacyjne i LEADER

W projekcie wytycznych dotyczących programowania pod kątem innowacji i realizacji europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EIP) na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa zasugerowano, że grupy operacyjne i LGD w ramach LEADER mogą być zarówno odbiorcą pomysłów pochodzących od zainteresowanych podmiotów, jak i wspierać inicjowanie projektów, przy czym LGD działają na podstawie ogólnej lokalnej strategii rozwoju (LSR) dla danego obszaru wiejskiego. W celu realizacji tej strategii LGD

zatwierdzają kilka projektów. Natomiast grupa operacyjna europejskiego partnerstwa innowacyjnego tworzy się wokół konkretnego innowacyjnego projektu, mającego na celu znalezienie rozwiązania określonego problemu, który nie musi być związany z konkretnym obszarem lub z góry ustaloną strategią. Realizacja projektu może trwać krócej niż siedem lat. Teoretycznie LGD może założyć grupę operacyjną, jeśli dane działanie odpowiada jednemu z celów LSR.

Dostęp do określonej liczby uzupełniających funduszy daje także LGD znacznie szersze możliwości korzystania z podejścia LEADER jako sposobu tworzenia innowacji ukierunkowanych terytorialnie przez zastosowanie bardziej ogólnych środków. Ukierunkowany terytorialnie charakter lokalnych grup rozwoju umożliwia rozwój innowacji właściwych dla środowiska lokalnego, które są źródłem wartości dodanej dla realizacji innych środków w ramach polityki. Podczas gdy w ramach wielu strategii politycznych interwencje

są realizowane na szeroką skalę i powierzchniowo, podejście LEADER można wykorzystywać w wielu różnych kontekstach, aby zachęcać do innowacji, które umożliwiają lepsze dostosowanie tych strategii politycznych do lokalnych uwarunkowań, oraz finansować takie innowacje. Podejście to zastosowano z powodzeniem w projekcie LIFE w Burren w Irlandii, w którym dzięki finansowaniu ze środków LEADER lokalnie ukierunkowane praktyki gospodarowania mogły przyczynić się do realizacji działań w zakresie ochrony

środowiska o znaczeniu dla całego krajobrazu.

W następnym okresie programowania powinno się udać zwiększyć elastyczność i poprawić ukierunkowanie podejścia LEADER, dając LGD większą możliwość wykorzystania podejścia LEADER jako narzędzia do tworzenia innowacji, budując zdolność i spójność społeczną niezbędną do wsparcia osób tworzących innowacje i zapewniając środki finansowe, by zachęcać do innowacyjności w ramach różnych projektów.

Studium przypadku: LEADER i innowacje w dziedzinie ochrony przyrody – projekt LIFE w Burren w Irlandii

Większa część regionu Burren została wyznaczona jako specjalny obszar ochrony (SOO) na mocy unijnej dyrektywy siedliskowej. Niestety metody rolnictwa ekstensywnego tradycyjnie praktykowane na tym obszarze nie są już opłacalne i dlatego jego unikalny krajobraz jest zagrożony. Dotychczasowe programy rolnośrodowiskowe miały charakter ogólny i dlatego nie tworzyły lokalnych skupisk odbiorców w sposób, który zapewniłby dostarczanie dóbr publicznych lub zachęcał do stosowania innowacyjnych rozwiązań.

Projekt LIFE w Burren został opracowany, by zwiększyć skuteczność dotychczasowych programów rolnośrodowiskowych poprzez przyjęcie w gospodarowaniu gruntami podejścia ukierunkowanego lokalnie i opartego na uczestnictwie, przygotowując rolników do realizacji nowego systemu samodzielnie. Ponieważ w projekcie zajęto się lokalnymi problemami, udało się zapewnić dobra publiczne w zakresie środowiska naturalnego, które miały unikalne znaczenie dla krajobrazu Burren, wykorzystując jednocześnie podejście LEADER do stworzenia bazy umiejętności rolników i wspierania ich w rozwoju innowacyjnych produktów i usług dostosowanych do potrzeb rynku.

W ramach projektu opracowano proces badawczy oparty na uczestnictwie i stosowaniu rozwiązań w praktyce, w celu zidentyfikowania innowacyjnych praktyk rolnych, które są przyjazne dla środowiska i dzięki którym można lepiej reagować na potrzeby rynku i wyzwania społeczne.

Wymagało to ścisłej współpracy z rolnikami i czerpania z ich tradycyjnej wiedzy i umiejętności. Te innowacyjne rozwiązania wykorzystano następnie do sformułowania planów gospodarowania dla poszczególnych gospodarstw, które zakładały dostosowanie tradycyjnych praktyk rolnych, by uwzględnić bardziej przyjazne dla środowiska nowoczesne elementy. Plany gospodarowania z powodzeniem przetestowano w dwudziestu różnych gospodarstwach w Burren.

Projekt LIFE w Burren spowodował zmianę obowiązującego modelu działania, a rolnicy stali się aktywnymi strażnikami własnego lokalnego środowiska. Aby zrealizować plany gospodarowania dla poszczególnych gospodarstw po przyjęciu tej innowacyjnej funkcji, rolnicy musieli nabyć całą gamę nowych umiejętności, takich jak usuwanie gatunków inwazyjnych, odbudowa parkanów i ochrona zasobów wodnych. Środki finansowe na rozwój i dzielenie się wiedzą, w tym wiedzą fachową, poprzez ukierunkowane

kursy szkoleniowe zostały pozyskane z programu LEADER. Kursy umożliwiły rolnikom i innym mieszkańcom tych obszarów nabycie nowych umiejętności, które mogli następnie zastosować we własnych gospodarstwach lub w innych gospodarstwach w regionie. Dzięki temu innowacyjnemu podejściu działania z zakresu ochrony przyrody realizowane były przez samą społeczność wiejską, tak że miały one zrównoważony charakter.

Wykorzystanie programu LEADER do wsparcia projektu ukierunkowanego na konkretny obszar geograficzny oraz zastosowanie podejścia oddolnego, opartego na uczestnictwie i dzieleniu się wiedzą, które angażowało rolników bezpośrednio, miało kluczowe znaczenie dla powodzenia projektu. Na tym przykładzie widać, jak dzięki inicjatywom ukierunkowanym terytorialnie, takim jak LEADER, które dają większe możliwości zapewnienia lokalnie dóbr publicznych w zakresie środowiska naturalnego, została zwiększona skuteczność środków obowiązujących w ramach PROW, w tym przypadku środków rolnośrodowiskowych. Pojawia się przy tym sposobność zwiększenia wartości dodanej dzięki innowacjom ukierunkowanym na potrzeby rynku.

Jak podsumował dr Brendan Dunford, kierownik projektu LIFE w Burren: „Zawsze postrzegaliśmy rolników jako cenny zasób, a nie jako zagrożenie. Dlatego też słuchaliśmy ich uważnie i przyjęliśmy bardzo praktyczną doświadczalną metodę rozwiązywania problemów, zmniejszyliśmy liczbę formularzy do wypełnienia, zaproponowaliśmy sprawiedliwy system płatności i, co najważniejsze, daliśmy rolnikom swobodę i elastyczność, by mogli w pełni zrealizować swój potencjał gospodarzy tych okolic”.

© Brendan Dunford

© Tim Hudson

Ocena innowacyjności rozwoju obszarów wiejskich

Innowacyjność jest ważnym przekrojowym zagadnieniem w rozwoju obszarów wiejskich. Ze względu na nieodłączne ryzyko, jakie się z nią wiąże, trudno ją dopasować do oceny polityki i programu. Uwzględniając aspekty społeczne w ramach innowacyjności oraz spełniając cztery warunki sukcesu, można za pomocą oceny rozwoju obszarów wiejskich bardziej skutecznie identyfikować, analizować i przenosić procesy innowacyjne.

Dążenie do innowacyjności leży u podstaw europejskiej polityki rozwoju obszarów wiejskich. To temat przewodni EFRROW i całej unijnej polityki rozwoju, w tym programów polityki spójności na lata 2007–2013. Innowacyjność nie tylko zapewnia podstawy dla zwiększenia konkurencyjności, jest także zagadnieniem obecnym w wielu społeczno-ekonomicznych działaniach na obszarach wiejskich, gdzie dominują małe i średnie przedsiębiorstwa, zaś społeczności dążą do lokalnego rozwoju.

Podczas gdy sytuacja obszarów wiejskich uzasadnia interwencję publiczną w celu zachęcania do innowacji, jej skuteczna ocena stanowi problem. Innowacja jest nie tylko trudna do oceny, ale sam proces oceny

może w rzeczywistości do niej zniechęcać ze względu na związane z nią ryzyko i nieprzewidywalność. Jeśli przez wykorzystanie nowatorskiego rozwiązania dąży się do przełomowych sukcesów, a nie do stopniowo rosnących korzyści²⁹, odsetek niepowodzeń będzie wyższy, przynajmniej według wielu tradycyjnych wskaźników skuteczności, co może zniechęcać do dalszego prowadzenia projektów innowacyjnych.

Co zatem można zrobić, aby temu zaradzić? Jak sprawić, aby ocena projektu, programu czy polityki nie ograniczała się jedynie do skutecznej oceny innowacji, ale stała się także narzędziem służącym do identyfikacji, analizy i transferu innowacyjnych procesów w rozwoju obszarów wiejskich?

Włączenie innowacji społecznych do rozwoju obszarów wiejskich

Wprowadzanie innowacji często postrzega się w kategoriach ekonomicznych, w szczególności jako odgórnie prowadzone działanie polegające na zastosowaniu osiągnięć nauki i technologii, aby zwiększyć wydajność procesów technicznych. W ostatnich latach obserwuje się jednakże wzrost zainteresowania innowacjami społecznymi, które występują oddolnie, nie za pośrednictwem techniki, lecz na poziomie praktyki społecznej³⁰.

29 Komisja Europejska (1995). *Zielona księga innowacji*.

30 Howaldt, J., Schwarz, M. (2010). *Social innovation: concepts, research fields and international trends*. [Innowacje społeczne: koncepcje, pola badawcze i międzynarodowe trendy].

Innowacje społeczne mają na celu osiągnięcie trwałych korzyści społecznych poprzez wprowadzenie nowych form wspólnego działania. Mają na celu zmianę postaw, zachowań i poglądów oraz zwiększenie dobrostanu poszczególnych osób i wzrost poziomu uczestnictwa. Celem jest również wzmocnienie pozycji obywateli poprzez zwiększenie ich potencjału społeczno-politycznego, a także zwiększenie ich dostępu do zasobów. Na poziomie lokalnym innowacje społeczne stają się coraz lepiej widoczne dzięki sieciom, które łączą działania i organizacje generujące nowe oddolne rozwiązania i pomysły. Opierają się one na rozwoju innowacyjnych metod bazujących na wynajdywaniu nisz oraz na budowaniu odporności na poziomie lokalnym³¹. Krótko mówiąc, innowacje społeczne są kluczowym elementem polityki rozwoju

obszarów wiejskich i EFRROW, dlatego powinny być w pełni objęte parasolem innowacji.

Przyjmując, że na pełen obraz innowacji w rozwoju obszarów wiejskich składają się zarówno społeczne, jak i techniczne aspekty, pozostajemy nadal w obliczu dylematu. Jak ocena może wspierać tworzenie innowacji a nie ją, w najlepszym razie, pomijać, a w najgorszym razie, zrażać do niej poprzez skoncentrowanie się na pomiarze wyników i nadmierny nacisk na zarządzanie i efekt?

Ocena innowacji technicznych i społecznych – cztery warunki sukcesu

Odpowiedź leży w metodzie oceny przyjętej na poziomie projektu, programu lub polityki, dla której można wskazać cztery warunki sukcesu:

- 1) ocena powinna być bardziej skoncentrowana na efektach;
- 2) potrzeba większego zaangażowania zainteresowanych podmiotów w proces oceny;
- 3) kluczowe jest wcześniejsze włączenie innowacji do ram oceny;
- 4) ocena musi pozwalać zarówno na spojrzenie naprzód, jak i wstecz.

Pierwszy warunek sukcesu stanowi punkt wyjścia dla pozostałych trzech. Nacisk w ocenie należy przesunąć na efekty, zamiast mierzyć wyniki innowacji wyłącznie za pośrednictwem produktu. Przykładowo, ocena na podstawie liczby osób, które przeszły specjalistyczne szkolenie biznesowe, może skutkować przeoczeniem faktycznych efektów tego szkolenia. Mogą one obejmować zwiększoną pewność siebie i większe poczucie własnej wartości uczestników, silniejsze sieci osobistych relacji, które mogą mieć wpływ zarówno na rozwój biznesu, jak i na jakość życia. Ocena na podstawie liczb może także pomijać zmianę sposobu, w jaki w obecnych czasach przedsiębiorstwa szukają dla siebie miejsca w społeczności i w łańcuchu dostaw. To głębsze efekty powinny stać się głównym punktem odniesienia dla pomiaru sukcesu innowacji, a nie standardowe mierniki, których zastosowanie może skutkować promowaniem przeciętności lub przedwczesnym stwierdzeniem niepowodzenia projektu.

31 Kirwan, J., Ilbery, B., Maye, D. and Carey, J. (2013). *Grassroots social innovations and food localization* [Oddolne innowacje społeczne oraz lokalizacja żywności], *Global Environmental Change*, w druku.

Lepiej skoncentrować się na efektach – produkty to zbyt analityczny wskaźnik. Ocena efektów daje pojęcie o całym otoczeniu. Można wówczas zrozumieć kontekst i przyczyny tego, co się dzieje.

W rzeczywistości rzadko ma to miejsce, częściowo dlatego, że efekty innowacji trudno zidentyfikować – często mają szeroki zasięg i mogą mieć głęboki wpływ wykraczający poza oryginalny zakres projektu lub programu – lecz także dlatego, że efekty trudniej zmierzyć. Koncentracja na efektach oznacza, że próbuje się uchwycić i zmierzyć najważniejsze oddziaływania, a nie tylko te rzeczy, które łatwo zmierzyć.

Jeśli jednak efekty innowacji trudniej zidentyfikować i zmierzyć, jak można tego dokonać? Odpowiedź kryje się w dwóch następujących warunkach sukcesu. Zainteresowane podmioty – które tworzą innowacje, zwiększają jej skuteczność, realizują i czerpią z niej korzyści – należy włączyć do procesu oceny w sensowny sposób. Włączenie zainteresowanych podmiotów powinno być postrzegane jako stopniowy, wieloetapowy proces, w którym doświadczenia i ustalenia są uwzględniane w procesie oceny w miarę jego realizacji. Dzięki temu można nie tylko uchwycić odpowiednie efekty, ale doświadczenia zdobyte na przykładzie danej innowacji można przekazać dalej do innych zainteresowanych podmiotów, w miarę rozwoju projektu lub programu.

Równie istotna jest jednak potrzeba, by zainteresowane podmioty włączyć do procesu oceny dostatecznie wcześnie, tak by potencjalne efekty innowacji już od pierwszego dnia mogły być identyfikowane, rozumiane i śledzone. To powinno iść w parze z dążeniem do wcześniejszego uwzględnienia innowacji w ramach oceny. Potrzeba wczesnego angażowania zainteresowanych podmiotów i tworzenia map potencjalnych efektów innowacji powinna stać się główną cechą ram oceny PROW. Na poziomie projektu beneficjentów powinno się poinformować o zakresie potencjalnych efektów już od

samego początku i należy przyjąć, że dalsze efekty można osiągnąć za pośrednictwem łańcucha zdarzeń.

Ostatni warunek ma służyć podkreśleniu tej potrzeby, ale także uznaniu szczególnego wyzwania dla oceny innowacji – przy dłuższych okresach wprowadzania innowacji (zarówno społecznych, jak i technicznych) metody oceny powinny umożliwiać spojrzenie naprzód, a nie tylko ocenę tego, co miało miejsce. Należy wskazać dwie składowe tego warunku. Po pierwsze, dzięki przygotowaniu prognozy na początku projektu lub programu można nie tylko opracować plan oceny efektów innowacji, w miarę jak będą stawać się widoczne, ale także pomóc kierownikom projektów i programów w bardziej skutecznym planowaniu, tak by te efekty mogły zostać osiągnięte. Proces oceny staje się w ten sposób równoznaczny z procesem wprowadzania samej innowacji, w miarę jej rozwoju.

Po drugie, umożliwienie prognozy i oceny efektów innowacji na każdym etapie cyklu życia projektu lub programu pozwala zarówno na zmierzenie

postępów, jak i potencjału. To z kolei oznacza, że „porażka” ma więcej czasu, by zmienić się w sukces. Ostatecznie wprowadzanie innowacji to właśnie podejmowanie ryzyka i uczenie się na błędach, a to musi potrwać.

Ramy oceny innowacji w rozwoju obszarów wiejskich

Wszystko to dobrze brzmi w teorii, ale w praktyce, jakie narzędzia oceny są najodpowiedniejsze, by spełnić cztery warunki sukcesu? Jedną z odpowiedzi jest wskaźnik stopy społecznego zwrotu z inwestycji (SROI). Dostrzegając mocne strony tego wskaźnika, brytyjski Departament Środowiska, Żywności i Spraw Wsi (Defra) zlecił ostatnio ocenę osi 1 i 3 brytyjskiego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich przy wykorzystaniu stopy społecznego zwrotu z inwestycji, ze szczególnym uwzględnieniem identyfikacji, pomiaru i oszacowania efektów programu dla wszystkich zainteresowanych podmiotów.

Wskaźnik ten stworzono dla potrzeb rachunkowości społecznej oraz analizy kosztów i korzyści. Stanowi podstawę pomiaru i rozliczania wartości³² w szerszym jej aspekcie. Ma na celu, w szczególności, mierzyć zmianę w sposób właściwy dla ludzi

Rzeczy, które nie działają, dają nam najlepszy wgląd w sytuację. Chodzi o ciągłe doskonalenie; aby spojrzeć naprzód, trzeba popatrzeć wstecz. Kluczowe jest dostrzeżenie szerszego kontekstu zdarzeń i uczenie się na błędach.

32 UK Cabinet Office [Biuro Gabinetu Rządu Wielkiej Brytanii] (2012). *A guide to Social Return on Investment. The SROI Network*. [Wytyczne dotyczące stopy społecznego zwrotu z inwestycji. Sieć wymiany dot. stopy społecznego zwrotu z inwestycji].

© Tim Hudson

i organizacji, które jej doświadczają lub przyczyniają się do niej. Stopa społecznego zwrotu z inwestycji siłą rzeczy koncentruje się na efektach, poszukując dopasowanych wskaźników do mierzenia zmiany w efektach i stosując przybliżenia finansowe do oszacowania zmiany w wartościach pieniężnych w ramach analizy kosztów i korzyści z zastosowaniem dyskontowania. To z kolei umożliwia pomiar zwrotu z inwestycji.

Stopa społecznego zwrotu z inwestycji bierze pod uwagę opinie zainteresowanych podmiotów. Wszystkie osoby, których dotyczy zmiana i które mają na nią wpływ, odgrywają ważną rolę w ocenie oddziaływania projektu lub programu. Osoby te pomagają również w opracowaniu „teorii” projektu lub programu, która zapewnia szczegółowe zrozumienie wszystkich potencjalnych efektów i ich wzajemnych powiązań w różnych perspektywach czasowych. Sam ten proces można uznać za formę innowacji, ponieważ opiera się na uczestnictwie, zaś dzięki temu, że inspiruje nowe

pomysły, autorzy programu mogą dowiedzieć się o efektach innowacji, które nie były wcześniej uwzględniane.

Stopa społecznego zwrotu z inwestycji to coś więcej niż tylko narzędzie do opisanie i stworzenia mapy efektów. Uzyskany współczynnik korzyści z inwestycji przedstawiany jest w kontekście pomocniczych danych jakościowych, dzięki którym można zilustrować efekty, których same liczby nie oddają. Stopę społecznego zwrotu z inwestycji stosować można do prognozy lub do oceny, tak że można uchwycić i oszacować w ramach oceny potencjalne efekty tych innowacji, które jeszcze nie przyniosły w pełni owoców. Ponadto, co ma kluczowe znaczenie z punktu widzenia kluczowych zasad Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, stopa społecznego zwrotu z inwestycji zapewnia potrójną ocenę – pozwalając dostrzec i oszacować efekty społeczne, ekonomiczne i środowiskowe w ramach jednych spójnych i całościowych ram.

Wzięcie udziału w analizie stopy społecznego zwrotu z inwestycji w trakcie całego procesu stanowi gwarancję, że opinie zainteresowanych podmiotów będą miały kluczowy wpływ na to, co próbuje się osiągnąć przez dany projekt, program czy politykę. Pozwala to także wskazać, które relacje i sieci wymagają wzmocnienia, jak można zająć się niedociągnięciami i jak rozwiązać problemy. Podsumowując, proces oceny sam w sobie służy wówczas jako narzędzie do wspierania i przekazywania dobrych praktyk w zakresie innowacji, w miarę jak ona ewoluuje³³. Proces ten uwzględnia także, że sukces często ma swoje źródło w niepowodzeniu, co stanowi kwintesencję tego, czym jest innowacja.

Najważniejsze wnioski

- ✓ Kluczowym wyzwaniem dla rolnictwa w przyszłości jest nie tylko to, by produkować więcej, ale również by robić to w sposób zrównoważony.
- ✓ W następnym okresie programowania **Europejskie partnerstwo innowacyjne** pomoże stworzyć bliższe powiązania między polityką rolną i polityką rozwoju obszarów wiejskich a polityką w zakresie badań i innowacji, zwłaszcza inicjatywą „Horyzont 2020”.
- ✓ Widoczna jest luka innowacyjna między badaniami naukowymi a praktyką. Europejskie partnerstwo innowacyjne stworzy swoiste **brokerstwo innowacyjne**, które połączy rozwój obszarów wiejskich oraz badania naukowe.
- ✓ Europejskie partnerstwo innowacyjne opiera się na **interaktywnym modelu innowacji**, w którym części składowe dotyczące innowacji mają pochodzić z nauki, praktyki oraz od pośredników.
- ✓ Wspieranie **transferu wiedzy i innowacji** w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich stanowi jeden z sześciu priorytetów proponowanych do uwzględnienia w programach rozwoju obszarów wiejskich (PROW) w okresie 2014–2020.
- ✓ W okresie 2014–2020 ze **środką współpracy** w zakresie rozwoju obszarów wiejskich finansowane będą **grupy operacyjne** łączące rolników, doradców, przedsiębiorstwa rolne oraz badaczy w celu testowania nowych podejść.
- ✓ **Sieć europejskiego partnerstwa innowacyjnego** będzie funkcjonować jako mediator, poprawiając komunikację między nauką a praktyką oraz wspierając współpracę. Pomoże to przełamać najważniejsze bariery dla innowacji, takie jak brak czasu, krótkoterminowe spojrzenie, którym charakteryzują się podmioty gospodarcze, brak poczucia pewności i wzajemnego zaufania oraz obawa przed audytami i kontrolami obecna w administracji rządowej.
- ✓ **Podstawę** dla lepszego dzielenia się wiedzą w zakresie rozwoju obszarów wiejskich i innowacji **ustalono** w okresie programowania 2007–2013, gdzie wsparciem jest środek 121 (modernizacja gospodarstw), środek 124 (współpraca na rzecz rozwoju nowych produktów, procesów i technologii w sektorze rolnym i żywnościowym oraz leśnym), środek 311 (różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej) oraz oś LEADER.
- ✓ Aby uwzględnić **innowacje społeczne**, ocena musi być bardziej ukierunkowana na efekty (a nie na produkty); konieczne jest większe zaangażowanie zainteresowanych stron w proces oceny; kluczowe jest wcześniejsze włączenie innowacji w ramy oceny; ocena musi też obejmować spojrzenie zarówno w przyszłość, jak i w przeszłość.

Innowacje nie ograniczają się do nowych wynalazków czy nowoczesnych technologii. Obejmują wykonywanie pracy w nowy sposób i nowymi technikami.

Innowacje powinny być procesem otwartym i przejrzystym, prowadzącym do namacalnych rezultatów o wymiarze praktycznym dla rolnictwa i zrównoważonego rozwoju.

Dopiero wówczas, gdy nowy, kreatywny pomysł staje się często stosowany w danej dziedzinie, można go nazwać innowacją.

Narzędzia

Europejskie partnerstwo innowacyjne: Celem europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa jest zapewnienie roboczego połączenia między rolnictwem, biogospodarką, nauką i innymi zainteresowanymi stronami na szczeblu unijnym, krajowym, regionalnym i lokalnym. http://ec.europa.eu/agriculture/eip/index_en.htm

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa (Bruksela, 29.2.2012) COM(2012) 79 final. http://ec.europa.eu/agriculture/eip/pdf/com2012-79_en.pdf

„The European Innovation Partnership (EIP) on Agricultural Productivity and Sustainability, Moving Innovation in Agriculture Ahead!”, prezentacja Inge Van Oost (DG AGRI), warsztat EUFRAS, Wrocław, 26 lutego 2013 r. http://www.google.be/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CD0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.ialb.org%2Fphocadownload%2FInternational_Vernetzung%2FEIP_EUFRASconference_26_Feb_2013_Inge_Van_Oost.ppt&ei=IHPRuA7tC4nAO4OFgM&usq=AFQjCNF729R3N3K6dnXreXil-MqwNXcmg&bvm=bv.44158598,d.ZWU&cad=rja

„Horyzont 2020” (program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji): „Horyzont 2020” to instrument finansowy służący wdrażaniu „Unii innowacji” – inicjatywy przewodniej strategii „Europa 2020”, która ma na celu zapewnienie konkurencyjności Europy na świecie. Ten nowy unijny program na rzecz badań i innowacji dysponuje budżetem 80 mld euro na lata 2014–2020 i wpisuje się w wysiłki na rzecz tworzenia wzrostu i nowych miejsc pracy w Europie. http://ec.europa.eu/research/horizon2020/index_en.cfm

Portal badań naukowych i innowacji w ramach Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Przy pomocy tego portalu ENRD próbuje rozwijać bardziej aktywne powiązania z członkami społeczności wiejskich, którzy zaangażowani są w badania naukowe i innowacje – w tym z innowatorami, naukowcami, grantodawcami, a także końcowymi użytkownikami badań. Portal dostarcza informacji, począwszy od organów UE, które skupiają się na projektach dotyczących badań naukowych i innowacji, po odpowiednie studia, publikacje i materiały audiowizualne. http://enrd.ec.europa.eu/themes/research-and-innovation-gateway-development/en/research-and-innovation-gateway-development_en.cfm

Grupa dyskusyjna Komitetu Koordynacyjnego ENRD ds. transferu wiedzy i innowacji (Knowledge Transfer & Innovation): Utworzona w czerwcu 2012 roku przez Komitet Koordynacyjny ENRD grupa dyskusyjna analizuje, w jaki sposób programy rozwoju obszarów wiejskich (PROW) wspierają w praktyce transfer wiedzy i innowacje w ramach bieżącej polityki. http://enrd.ec.europa.eu/themes/research-and-innovation-gateway-development/kt-innovation/kt-focus-group/en/kt-focus-group_en.cfm

Stały Komitet ds. Badań Naukowych w dziedzinie Rolnictwa (SCAR): Unijny Stały Komitet ds. Badań Naukowych w dziedzinie Rolnictwa (SCAR) otrzymał od Rady mandat do odegrania poważnej roli w koordynacji wysiłków w zakresie badań w dziedzinie rolnictwa na terenie europejskiej przestrzeni badawczej (obecnie 37 krajów). Mandat ten rozciąga się na takie obszary jak usługi doradcze, kształcenie, szkolenia oraz innowacje. http://ec.europa.eu/research/agriculture/scar/index_en.html

Agricultural knowledge and innovation systems in transition (A reflection paper), Komisja Europejska, DG ds. Badań Naukowych i Innowacji, 2012: Unijny Stały Komitet ds. Badań Naukowych w dziedzinie Rolnictwa (SCAR) utworzył grupę roboczą składającą się z urzędników służby cywilnej Komisji i państw członkowskich, której celem była refleksja nad systemami wiedzy i innowacji w dziedzinie rolnictwa. Innowacje są ważnym wyzwaniem dla rolnictwa europejskiego, ale niewiele wiadomo o funkcjonowaniu systemów wiedzy oraz innowacji w dziedzinie rolnictwa. W raporcie tym zebrano doświadczenia z różnych krajów i regionów. http://ec.europa.eu/research/bioeconomy/pdf/ki3211999enc_002.pdf

Instytut Ruralia (Finlandia): Instytut Ruralia jest niezależnym i multidyscyplinarnym instytutem Uniwersytetu Helsińskiego. Misją instytutu jest poprawa dobrostanu ludności wiejskiej oraz rozwijanie źródeł utrzymania na obszarach wiejskich poprzez badania naukowe, rozwój, kształcenie oraz szkolenia. http://www.helsinki.fi/ruralia/index_eng.htm

Projekt SOLINSA: Celem projektu SOLINSA jest identyfikacja barier w rozwijaniu sieci uczenia się i innowacji na rzecz zrównoważonego rolnictwa (ang. Learning and Innovation Networks for sustainable agriculture, LINSAs). W ramach projektu poszukuje się sposobów, takich jak instrumenty polityczne, uzgodnienia finansowe, badania naukowe, kształcenie i usługi doradcze, które mogłyby wesprzeć sieci LINSAs w sposób skuteczny i racjonalny pod względem kosztów. Projekt SOLINSA jest finansowany w ramach unijnego VII programu ramowego na rzecz badań i innowacji. <http://www.solinsa.org/>

Poprzednie wydania „Przeglądu Obszarów Wiejskich UE”
są wciąż dostępne na stronie księgarni UE:
<http://bookshop.europa.eu>

Wypełnij formularz zamówienia prenumeraty,
aby otrzymywać publikacje EFROW bezpłatnie do domu:
https://webgate.ec.europa.eu/myenrd/myenrd/en/registration_en.cfm

K3-AJ-12-015-PL-C

K3-AJ-12-014-PL-C

K3-AJ-12-013-PL-C

K3-AJ-12-012-PL-C

K3-AJ-12-011-PL-C

K3-AJ-12-010-PL-C

K3-AJ-11-009-PL-C

K3-AJ-11-008-PL-C

K3-AJ-11-007-PL-C

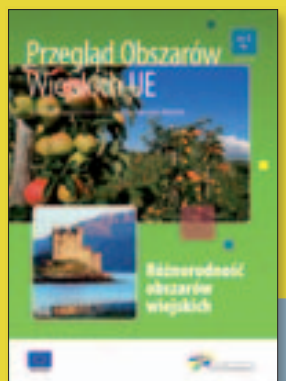
K3-AJ-10-006-PL-C

K3-AJ-10-005-PL-C

K3-AJ-10-004-PL-C

K3-AJ-09-003-PL-C

K3-AJ-09-002-PL-C

K3-AJ-09-001-PL-C

Strona internetowa Europejskiej Sieci na rzecz

Rozwoju Obszarów Wiejskich

<http://enrd.ec.europa.eu>

